

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 32.

Tisdagen den 28 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 21, 22 och 25 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 302, angående inköp av tackjärn; och nr 303, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 304, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 305, angående aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 231, 237 och 239—241, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 71—73.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 306, angående anslag till reglering av en kredit åt Norge.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid bordlagd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 482, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Knut Peterssons interpellation om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Knut Petersson till mig ställt följande frågor:

- 1) Vilka upplysningar har regeringen att lämna om tillståndet i Nordnorge?
- 2) Vilka åtgärder ha från svensk sida vidtagits för att bispringa den nödställda befolkningen och vilka ytterligare åtgärder av sådant slag äro under övervägande?

Till svar vill jag anföra följande:

För omkring tio dagar sedan erhöll svenska regeringen alarmerande underättelser om läget i Nordnorge. Enligt dessa informationer, vilkas riktighet icke kunde dragas i tvivelsmål, höll den civila befolkningen på att tvångsevakueras från stora delar av Finnmarken. Flyktingarna fördes väster- och söderut, men på grund av otillräckliga kommunikationsmedel hade evakueringen mer eller mindre stoppat upp i Tromsö, där enligt uppgift omkring 20 000 flyktingar vistades under synnerligen svåra förhållanden. Då man betänker, att Tromsö normalt har ett invånarantal på 10 å 12 tusen kan man förstå vidden av dessa svårigheter. På landsbygden i samma område hopade sig ytterligare stora flyktingskaror, som icke kunde omhändertagas där. För transporten söderut stodo huvudsakligen smärre farkoster till förfogande. Det befäradades att, om icke snar hjälp lämnades, tusentals människor komme att svälta ihjäl eller omkomma på grund av strapatser.

I detta läge ansåg svenska regeringen det vara synnerligen angeläget att lämna all den hjälp, som vore möjlig, för att minska de evakuerades umbäranden. Beskickningen i Berlin anmodades att hos tyska regeringen hemställa om tillstånd att sända rödakorståg till Narvik för att där avhämta evakuerade, i främsta rummet kvinnor, barn, åldringar och sjuka. Meningen var att dessa skulle sändas till Sverige för att kvarstanna här till krigets slut. Då emellertid ett stort antal evakuerade måste möta stora svårigheter att från Tromsötrakten taga sig fram till Narvik, erhöll beskickningen likaledes i uppdrag att anhålla om tillstånd att utsända ett rödakorsfartyg, som skulle transportera de evakuerade från Tromsö till Narvik. Färden mellan dessa båda städer kan äga rum inomskärs och tager blott en tid av omkring tolv timmar i anspråk. Meningen vore, att detta fartyg jämväl skulle medföra last av livsmedel samt eventuellt läkemedel och kläder för de evakuerades omedelbara behov. För underlättande av hjälpverksamhetens organisation hemställde beskickningen vidare enligt uppdrag om medgivande att upprätta en rödakorscentral i Narvik, vilken skulle ha till uppgift att ordna flyktingarnas inkvartering m. m. och sörja för deras vidaretransport till Sverige.

Å de framställningar, som sålunda gjorts, har i natt ingått ett tyskt svar av följande lydelse:

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

»Den 20 oktober innevarande år anhöll Norska röda korset telegrafiskt hos Svenska röda korset om tillstånd till genomresa för evakuerade kvinnor, barn och äldre från Nordnorge till Trondheim genom Sverige. Sedan Svenska röda korset den 28 oktober telegrafiskt lämnat sitt medgivande, ingick den 31 oktober, då på tysk sida förberedelserna för transporten genom Sverige redan inletts, ett telegram från Svenska röda korset, att de svenska myndigheterna ändrat sin uppfattning och icke tilläto en genomresa av evakuerade genom Sverige. På en förnyad fråga från Norska röda korset meddelade Svenska röda korset till sist den 3 november, att tillstånd numera föreläge för de evakuerade norrmännens inresa till Sverige under förutsättning att de stannade i Sverige. Detta anbud avvisades från norsk sida, då det innebure skilsmässa mellan de norska männen och deras hustrur och barn för hela återstoden av kriget.

Till följd av detta ställningstagande från svensk sida måste man ordna med avtransport av de evakuerade sjövägen till Mellan- och Sydnorge. Till detta ändamål hava fullt sjövärdiga fartyg särskilt de i den normala kustfarten insatta passagerarfartygen bl. a. den stora ångaren Stella Polaris, kommit till användning. Dessa transporter ha gått enligt planen. Till följd av evakueringsfriktionsfria utförande finnas för närvarande i Tromsö högst några hundratal evakuerade. Den evakuerade norska befolkningen erhåller för övrigt samma förplägnad som tyska krigsmakten och förlägges överallt i uppvärmda bostäder. I flera fall hava till och med de marscherande tyska trupperna gått i bivack för att kunna överlåta sina uppvärmda logement åt de evakuerade. I samlingslägren finnas kor, så att barnens mjölkförsörjning därigenom ordnats. På det sanitära området göres allt som är möjligt för de evakuerade.

Av ovanstående framgår, att de i den svenska uppteckningen lämnade, uppenbarligen från flyktingar stammade och olyckligtvis också i den svenska pressen utnyttjade meddelandena rörande de evakuerades läge i Nordnorge och beträffande de föregivet primitiva transportmedel, som användas vid förflyttningarna, inte på något sätt motsvara verkligheten.

Avslutningsvis kan sägas, att evakueringsaktionen från Nordnorge vid tiden för den svenska uppteckningens mottagande den 20 november redan i huvudsak avslutats och att huvuddelen av de evakuerade då redan passerat Narvik på väg till Mellan- och Sydnorge.

I den kungl. svenska beskickningens uppteckning framhålles, att det i fråga om den planerade hjälpaktionen rörde sig om en rent humanitär angelägenhet utan några som helst andra bevekelsegrunder. Tyska regeringen känner från andra tillfällen väl till Sveriges humanitära intresse för civilbefolkningen i genom kriget drabbade områden. Tyska regeringen lämnar sitt medgivande till att en delegation från Svenska röda korset avreser till de delar av området, som icke äro att betrakta som militärt operationsområde. Delegationen kunde där taga kontakt med vederbörande tyska och norska myndigheter och undersöka, huruvida och i så fall vilka svenska hjälpåtgärder, som vore möjliga utöver de av de tyska och norska myndigheterna träffade dispositionerna. Detta medgivande lämnas under förutsättning, att Svenska röda korset samtidigt i den norska civilbefolkningens intresse utsänder en liknande delegation till de av Sovjetryssland besatta norska områdena.»

Den tyska inställningen grundar sig, enligt vad som alltså uttryckligen framhålles, på de norska quislingmyndigheternas ståndpunkt. Dessa myndigheter framförde tidigare en begäran, att de evakuerade skulle genom Svenska röda korsets medverkan få föras på järnväg från Narvik genom Sverige till Sydnorge. Härpå gavs först ett jakande svar, men detta ändrades sedan, på hemställan av norska regeringen, därhän, att de evakuerade väl finge inresa till Sverige för att här omhändertagas, men icke komme att åter

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)
utföras till Syd Norge. Detta gav anledning till angrepp i norska tidningar på svenska regeringen, som sades svika sin humanitära plikt, och det svenska erbjudandet har nu som nyss nämnts avböjts. Såsom av det tyska svaret framgår, får det anses fastslaget att quislingmyndigheterna i Norge, genom den ståndpunkt de intagit, bära ansvaret för de evakuerades öde.

Frånsett detta erbjudande har svensk hjälp igångsatts åt de evakuerade där de nu befinna sig. Sålunda har Svenska norgehjälpen inom ramen för sin verksamhet i ifrågavarande område kunnat utöka sin utspisning, som hittills blott omfattat mödrar med barn, åldringar och sjuka, till att även inbegripa evakuerade. Enbart i Tromsö ha under de senaste veckorna 8 å 9 tusen flyktingar genom Norgehjälpens försorg erhållit ett mål varm mat om dagen. I Narvik ha omkring 2 000 portioner dagligen utdelats. Svenska norgehjälpen hoppas kunna upprätthålla och om erforderligt ytterligare utvidga denna verksamhet, vilken kompletterats genom avsändande av ett större antal gåvopaket. Någon invändning mot denna hjälpverksamhet har icke gjorts från någon av de krigförande makterna.

Det är givet, att förberedande åtgärder redan vidtagits för omhändertagande av de normän, som till följd av läget i Nordnorge komma över till Sverige. Dessa åtgärder avse dels omhändertagande av enstaka eller i smärre grupper anlända flyktingar, dels emottagande av evakuerade, vilka i händelse av ett positivt svar på den svenska framställningen i Berlin skulle komma att anlända från Narvik. Det ligger i sakens natur, att åtgärderna i det ena och andra fallet måste bliva av helt olika art. Beträffande flyktingarna gäller det i första hand att genom spaning över de ödemarker och fjällområden, varom här är fråga, upptäcka vederbörande och lämna en första hjälp bl. a. genom uppläggande av förråd i fjällstugor vid gränsen. Det vidare omhändertagandet är icke något större problem med hänsyn till det förhållandevis ringa antalet flyktingar av denna kategori. För emottagandet av evakuerade, vilka i förutsatt fall måhända skulle kunnat räknas i tiotusental, kräves däremot en omfattande organisation, vilken föreligger klar på papperet och är färdig att när som helst tagas i bruk. Denna organisation överensstämmer i sina huvuddrag med förfarandet vid emottagandet av de evakuerade från Nordfinland. Det torde ännu icke få anses uteslutet att den fortsatta utvecklingen i Norge kan medföra, att denna organisation behöver tagas i bruk.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! För de upplysningar, som herr statsministern lämnat till svar på min interpellation, ber jag att få framföra mitt uppriktiga tack. Jag gör det så mycket hellre, som de i god tid före dagens plenum kommit mig till handa.

Om man ser till innehållet i interpellationssvaret, måste jag säga, att det till en del är tillfredsställande, till en annan del djupt otillfredsställande. Det är självfallet med stor tillfredsställelse som vi alla tagit del av upplysningen, att regeringen på ett tidigt stadium uppmärksammade händelseutvecklingen i norra Norge och jämväl vidtog åtgärder för att skapa förutsättningar för ett svenskt ingripande. Besvikelsen hänför sig till den avböjande hållning, som Berlinregeringen intagit till de från Sverige gjorda framställningarna.

Jag behöver inte säga att detta avböjande svar i Sverige kommer att väcka inte bara förvåning och förstämning, utan också harm och förtrytelse. Det räcker alltså inte med att man driver människorna från gård och grund, att man bränner deras hem, rövar deras boskap och överhuvud taget tillspillogiver deras livsmöjligheter! Härtill måste också läggas ett bleklagt nej till alla förslag att utifrån bringa de hemsökta någon hjälp och vederkvickelse.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

Var i hela den vida världen kan man påräkna någon förståelse för ett sådant handlingssätt?

Såvitt jag kan bedöma saken, voro de åtgärder, som från den svenska regeringens sida ifrågasattes, inte bara befogade, utan också väl planerade och väl genomtänkta. Om de hade kunnat genomföras, skulle de verksamt ha bidragit till att reda upp situationen. Mycket tacknämligt är också, att de svenska militära myndigheterna rätt tidigt vidtogo energiska åtgärder för att bringa hjälp åt de flyktingar, som hamnade på den svenska sidan om gränsen. Vi hade givetvis all anledning tro att den hänvändelse, som gjordes i Berlin om att i stor skala och på ett effektivt sätt bringa hjälp åt de nödställda, skulle mötas med förståelse. Vi hade så mycket större anledning att vänta detta, som vi alla bedömde läget så, att den stora anhopningen av flyktingar uppe i Tromsotrakten måste vara ett besvärligt hinder för de militära operationerna och att det alltså borde vara ett tyskt intresse, att detta hinder så snart som möjligt avvecklades. I stället få vi nu från Tyskland höra, att vår medverkan inte är behövlig, att uppgifterna om tillståndet i Nordnorge äro överdrivna och missvisande samt att utrymningen fortgår fullt planmässigt.

Det är mig inte bekant, om till dessa upplysningar jämväl fogats en förklaring till det märkliga förhållandet, att hundratals flyktingar under de ytterst ogynnsamma förhållanden, som nu på höstsidan råda, och med överhängande fara för sitt eget liv söka sig över gränsen till Sverige. Här i detta land hade vi inte under denna årstid väntat oss ett så livligt turistintresse uppe i fjälltrakterna, allra helst som det är väl bekant, att det i Norge är belagt med dödsstraff att avvika från landet.

Helt naturligt är det emellertid av det allra största intresse och ytterst angeläget att vi här i Sverige försöka komma till klarhet om förhållandena uppe i Nordnorge och vad det är som har tilldragit sig. Min interpellation var självfallet föranledd av de uppgifter, som dessförinnan hade förekommit i den svenska pressen och som obestriddligen voro i hög grad uppskakande. Nu säger man alltså, att dessa uppgifter äro oriktiga. För egen del har jag försökt att så gott sig göra låtit kontrollera dem. Jag har sammanträffat med flyktingar, som ha kommit över gränsen, och på min fråga, hur det egentligen stod till, var svaret, att förhållandena inte med ord kunde beskrivas. Jag har också sökt skaffa fram dokumentariskt material till belysning av läget. Resultatet av allt detta är inte — det vill jag säga — att alla uppgifter, som förekommit i tidningarna, blivit bekräftade. Det skulle vara märkligt, om inte med hänsyn till de sällsamma villkor, som nyhetsförmedlingen nu är underkastad, överdrifter förekommit, liksom missvisande framställningar. Framför allt måste man naturligtvis ta hänsyn till en sak, nämligen att de flesta av dessa uppgifter härröra från flyktingar, som länge varit på väg, och alltså skildra förhållandena sådana de voro för en eller annan vecka sedan. Självfallet måste man också ta hänsyn till att uppgifter, inhämtade av enskilda personer, täcka ett mycket begränsat område av iakttagelser. Men även om man tar hänsyn till allt detta, så är det mitt bestämda intryck, att den skildring av förhållandena i norra Norge och av händelseutvecklingen där uppe, som förekommit i den svenska pressen, i stort sett och genomsnittligt givit en rättvisande bild av läget.

Låt mig först erinra om saker och ting, som inte från något håll bestridas, alltså inte ens från Berlin. Läget är ju det, att hela Finnmark och östra delen av Troms fylke numera äro folktomma. Befolkningen har ryckts upp med rötterna, och de enda kvarvarande äro de tyska truppena. Dessa befinna sig nu grupperade huvudsakligen längs den stora riksvägen, som slingrar sig norrut från Tromsotrakten. Vadsö, Vardö och Hammerfest äro brända. Landet öster

Om hjalpåtårder for befolkningen i Nordnorge. (Forts.)
om Tanaälven och Tanafjorden är besatt av ryska trupper. Närmast väster därom är ett brett bälte, där det varken finns ryska eller tyska trupper. Där-
efter kommer man fram till den del, som fortfarande hålles besatt av tyska
trupper. Ödeläggelsen har gått, kan man säga, ganz systematisch. Man har
börjat ute på de yttersta öarna och längst uppe i fjälldalarna och sedan låtit
verksamheten fortskrida ned mot riksvägen. Där har bebyggelsen fått stå kvar,
så länge den kunnat tjäna några militära ändamål, men sedan bränns husen
och gårdarna ned, allteftersom det tyska återtaget fortskrider.

Låt oss nu tänka efter, vilken situationen blir, när man går till väga på
det sättet. Finnmark är ju under normala förhållanden självförsörjande utom
givetvis beträffande socker, grönsaker och dylika ting. På fisk finns det ett
överskott, som brukar exporteras söderut. Men det är en sak som man måste
komma ihåg, nämligen att befolkningen här liksom i norra Sverige är utom-
ordentligt beroende av boskapsskötsel. Nu inträffar det alltså, att alla män-
niskor kastas ut på vägarna eller ombord på de fartyg, som de ha till sitt
förfogande, och att de berövas sin boskap. Det är självklart, att även om man
i god tid vidtagit alla rimliga förberedelser för att möta en sådan situation,
skulle den skapa ytterst svåra försörjningsförhållanden. Nu vet man att för-
beredelserna för evakueringen varit ytterst bristfälliga och att man inte ens
kunde ställa tillräckliga transportlägenheter till förfogande för dessa män-
niskor, som kördes ut på vägarna. Någon regelbunden tillförsel söderifrån
hade icke ordnats, därom stämma alla uppgifter överens.

Jag skall nu be att få föredraga några dokument som kommit mig till han-
da och som jag tror kunna ha ett visst intresse i detta sammanhang för belys-
ning av frågan, vem det egentligen är som har rätt i sina uppgifter beträf-
fande förhållandena. Det första aktstycket innehåller en sammanställning, som
en kompetent person har gjort av upplysningar, som lämnats av hit till Sve-
rige anlända norska flyktingar. Sammanställningen är av följande lydelse:

»Så vidt jeg kan forstå er Finnmark fylke og Troms fylke på nordsiden av
Lyngenfjorden nå helt folketomme, under alle omstendigheter er det bare yt-
terst få mennesker tilbake. Noen små grupper i midtfinnmark skal ha søkt
opp i ødemarken, og det er mulig at der kan finnes mennesker tilbake i et og
annet bortgjemt hull, men på de mer sentrale stedene og langs riksvæien er der
nok ingen. De som har egne fiskefarkoster er best stelt. De tar med seg fiske-
redskaper, seng og gangklår, matvarelagrene og ellers mest mulig av sine mind-
re eiendeler. Kjøpmenne har stort sett opptrått korrekt og har solgt ut sine
varelagre til befolkningen uten spørsmål om kort. I enkelte bygder har forsy-
ningsnemnda utstedt anvisninger for to måner.

De som må evakuer med de offisielle transportbåtene, får bare ta med en
begrenset bagasje. Dyrene skyter tyskerne ned og tar kjøttet, så de har mat
i overflod nå. På en av NordNorges største gårder, det kjente handelsstedet
Hamnes ute i Lyngenfjorden, møtte tyskerne opp forleden og sköt ned 20
storfe og 100 sauer.

Katastrofen når det gjeller ødeleggelsen av de materielle verdier er av slike
dimensioner, at de vil ta årtiere for alt er gjenoprettet, hvis tyskerne vil fullføre
ødeleggelsen også langs riksvæien. Foreløbig har bålferden gått ut over de mer
avsidesliggende dalströk, öyer og fjordströk. Men det er vel temmelig opplagt
at de vil brenne ned *alt* etter hvert som de har fått sine tropper forbi og ikke
lenger har bruk for bebyggelse i de sentrale bygdene.

Men menneskene har kommet seg unna. De frister nok en temmelig kummerlig
tilværelse, ofte en temmelig håplös tilværelse i de overfylte evakueringsfar-
kostene og i alle mulige inkvarteringsrum langs evakueringsruta. Men folk

Om hjälptåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

er nå en gang en merkelig skapning og den menneskelige tilpassningevne enestående stor. Det skal meget til for noenlunde friske folk bukker under.

Noen flyktingestrøm, på titusener og atter titusener under åpen himmel mellom Tromsø og Narvik, eksisterer ikke — og det av den simple grunn at veien er så belastet av tyske transporter at et tog av evakuerte simpelt hen vil stanse trafikken. Tyskerne kan ikke tillate det. Derfor blir alle stuvet ombord i alt som kan flyte av skip og fiskebåter. Og heldigvis finnes der hundreder på hundreder av ganske store og gode båter, som tilsammen gir plass for mange, mange tusen mennesker. Hittil har det imidlertid bare vært spørsmål om evakuering av de ca 75 000 mennesker i Finnmark og NordTroms og værforholdene har vært meget gunstige utover høsten. Men skal resten av Troms, Vesterålen o. s. v. også ut på flyttefot blir det spørsmål om en betydelig større folkemenge, og problemet tilsvarende vanskeligere.»

Det är en sak som jag skall be att särskilt få påpeka. Det framgår av sammanställningen, att de tyska trupperna utnyttjat utrymningen för en mycket omfattande proviantering. Man har lagt beslag på praktiskt taget hela det boskapsbestånd, som fanns i Finnmark. Det förefaller som om detta skulle hänga samman med uppgifter, som tidigare ha lämnats, att man såväl i Rovaniemi som Kirkenes lämnade efter sig eller förstörde mycket stora militära förråd. Då nu tillförseln söderifrån blir allt mera osäker och betydande styrkor alltså jämt finnas kvar i Nordnorge, har tydligen en plundring av den bofasta befolkningen framstått såsom den enklaste utvägen.

Jag skall vidare be att få uppläsa ett par brev, som i mitten av denna månad anlände från Tromsø till en adressat i Sverige. I det ena heter det på följande sätt:

»Elendigheten er ubeskrivelig. Skal dette fortsette, er Nord-Norge dødsdømt. Nettop på grunn av sin seige motstand. De er fanger som føres avsted. Det är ikke frivillig, det er ikke frivillig! De flykter til fjells, men spores opp. Hvor skal de også gjøre av seg? Verst blir det for den fattige fiskerbefolkning av blandingsrasen. Avisene? Det är blank løgn, alt! Det gjøres grundig. Blussene lyser langs Finnmarks nakne kyst. Det er heimene som brenner. Folk sydpå kan ikke forstå den tragedie som utspilles heroppe på denne tiden av året. Disse mennesker hadde det relativt bra med et par kuer og sin båt eller skøyte eller begge deler. Mange var velstandsfolk. Ingen 'evakuerte' godvilligt (uten den bestemte sort). Nå er turen kommet til Troms fylke. Skredet tar oss! 'Kommer ikke Olav Trygvason?' Nord-fylket er allerede ryddet. Folk dør — og folk fødes i denne jammer. Mange sier at de kunne ha klart seg i 6 måneder eller 1 år hvis de hadde fått være i ro — selv om vi hadde vært avskåret. Men nå er selv fisken tatt fra dem. For en jammer! Sykdom, kulde, nød.»

I det andra brevet från Tromsø heter det på följande sätt:

»No skal du tru det er liv her nord i byen. Full av innkvarterte soldater, full av heimlause skolebarn, sume med det dei greier bere, sume berre med det dei står og går i, alle tvinga med våpenmakt bort frå sitt eige og sin landsdel.

Det er så mykje elendigskap og sorg at det er fält. Dertil veks hatet som ei elv i værløysinga. N. S. H. er heilt utsjalta i arbeidet. Svenskehjelpen er havna i lokala til N. S. H. og NS-kafeen er blitt rom for evakuerte. Ingen vil ha med NS å gjøre.»

Jag har slutligen ett brev, som är daterat Narvik den 13 november 1944. Jag skall be att få läsa upp följande utdrag därur:

»Vi kan slå fast med en gang at det her dreier seg om en tvangsfordrivning av befolkningen, hvor enhver protest har vært nytteløs, og hvor folk, som har försøkt å begi seg østover istedenfor vestover, bare er blitt jaget og skutt ned.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

Det synes som den opprinnelige ordre har vært å ödelegge alle militäre anlegg, alle tyske hus, broer og veiskjæringer m. v., men muligens i forbindelse med Terbovens besök her oppe for 3—4 uker siden er dette forandret. Det gæses nu frem på den måte at først de mest avsidesliggende stedene blir hjemsøkt, folk blir drevet sammen til de mere centrale stedene, husene blir brendt, besetningene nedslaktet. Fra de centrale steder blir de — så med et minimum av varsel — jaget ombord i båter, som ofte på forhånd har ammunisjonslast inne, eventuelt trosser og blir frakket foreløbig til Narvik, Harstad og Tromsø, hvor mulighetene for å underbringe disse mennesker, skaffe dem mat og klær selvsagt er helt minimale. Disses vinterforsyninger er brent opp og klær er det ikke blitt levnet dem tid eller anledning til å få med seg. Det hele er en tragedie, som truer med å utvikle seg til en katastrofe uten like. NS-myndighetene hvoriblandt selv Jonas Lie ikke lenger kan følge de drastiske tyske forholdsregler står allikevel fullstendig maktesløse og ikke har annat å gjøre enn å si: 'Jawohl', til den mest brutale ordre.

På denne måten er nu hele Finnmarken en saga blott, avsvidd og lagt öde, og skjebnen har allerede nådd et par av de nordligste distrikter av Troms fylke.»

I de föredragna breven betonas oupphörligt, att det inte är fråga om någon frivillig evakuering, utan att man tvärtom i det längsta har motsatt sig meddelade befallningar att bege sig bort från sina hem. Det är skäl att lägga märke till detta. Förfaringssättet i norra Norge skiljer sig väsentligt från det i Finland. Där lämnade befolkningen självmant sina hem, och de hade tillfälle att ta med sig sin boskap och på det sättet bibehålla åtminstone en del av sina försörjningsmöjligheter. Men i Norge skedde evakueringen under tvång och mest inför revolvermynningen, och vad som kunde räddas av ägodelarna var, såsom jag påpekat, ytterst minimalt.

Själva utrymningen har tydligen försiggått på det sättet, att människorna delat upp sig på två stora vandringsleder. De allra flesta ha sökt sig fram sjöledes ombord på sina fiskebåtar, som självfallet i detta sammanhang ha blivit alldeles överfyllda. De ha emellertid haft fördelen att kunna ta med sig en del av sina ägodelar. Det andra stora stråket har gått fram landvägen längs riksvägen. Båda dessa folkströmmar stötte tydligen vid ett tillfälle samman i Tromsø. Huru många människor som trängdes ihop där, när det var som värst, är omöjligt att få några säkra uppgifter om. Siffrorna varierar betydligt.

Nu är frågan, hur det skall gå i fortsättningen. De, som komma till sjöss, fortsätta i sina små farkoster söderut och komma ned till Narvik. Så långt kan man nämligen gå inomskärs. När man sedan skall söka sig söderut från Narvik, måste man gå ut på öppna havet. Det betyder självfallet, att alla dessa, som komma med små båtar, vilka inte äro byggda för att gå utomskärs, antingen måste stanna i Narvik eller också fortsätta färden sjöledes under stora risker.

Men även landvägen blir det svårare, ty söder om Narvik blir den stora riksvägen betydligt mindre framkomlig. Trafiken stockar sig vid de talrika färjställen, där fjordarna skola överfaras. Den tyska militären är starkt beroende av denna väg med dess ringa transportkapacitet, sedan anfallen från sjön på kusttrafiken blivit mer och mer intensiva. Följden är den, att evakueringen söderut från Narvik stöter på mycket stora hinder. Därför måste jag för min del med stark skepsis bedöma de upplysningar, som statsministern har fått från Berlin. Jag har svårt att tänka mig, att evakueringen från Narvik verkligen kan fortgå på det planmässiga och effektiva sätt, som man därifrån uppger.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

Om evakueringen utsträcker till de övriga delarna av Troms fylke blir läget under alla förhållanden ytterst allvarligt. Då kommer man ned till jämförelsevis folkrika och bördiga bygder. Hela Troms fylke rymmer en befolkning på omkring 200 000 människor. Skola alla dessa sättas i vandring måste man räkna med en villervalla utan all like. Möjligheterna att transportera befolkningen söderut kunna med skäl sättas i fråga. Alla uppgifter stämma överens om att det tillgängliga tonnaget av lämplig storlek är bristfälligt och otillräckligt.

Men även om det stannar vid en evakuering av hittillsvarande omfattning, måste läget bedömas som allvarligt. Massor av livsmedel ha gått till spillo, och ingen tillförsel äger rum söderifrån, i varje fall ingen ordnad tillförsel. Bostadsnöden är skriande, och faran för epidemier bland flyktingarna är överhängande. Det finns all anledning att ta fasta på det tyska erbjudandet att låta representanter för Svenska röda korset på ort och ställe ta kännedom om läget. Jag tillåter mig också uttrycka den uppfattningen, att ett svenskt ingripande fortfarande är av behovet påkallat och att ingenting från svensk sida bör underlåtas för att komma ett sådant ingripande åstad.

Varför har nu det svenska erbjudandet mött så ringa förståelse i Berlin, varför har det så bryskt avvisats? Jag kan inte finna någon annan förklaring än den, att man i Berlin velat hålla quislingregimen om ryggen och att quislingregimen blev stött i kanten, då dess begäran om transitering av flyktingar genom Sverige avslogs.

Regeringens handlingssätt i denna sak kan naturligtvis diskuteras. Den sade, som vi hörde, först ja och sedan nej, det sista på hemställen från norska regeringen. Det är två frågor, som i detta sammanhang inställa sig. För det första: hade det inte varit bättre att rådföra sig med norska regeringen, innan man lämnade något svar på Norska röda korsets framställning? Det gällde ju dock norska medborgares välfärd, och i ett sådant fall föreföll det ganska naturligt, att den svenska regeringen rådförde sig med landets lagliga överhet. Man undrar också, om det inte skulle vara lämpligt att ordna en fortlöpande kontakt mellan svenska och norska myndigheter. Jag skulle kunna tänka mig ett slags förbindelseorgan, där man dryftade spörsmål av sådan natur, som här ha varit å bane, och jämväl hjälpverksamhetens praktiska detaljer.

Den andra frågan, som inställer sig, är, om det inte hade varit möjligt att svara varken ja eller nej, utan hålla det hela svävande för att under tiden icke blott konferera med norska regeringen utan även sondera terrängen i Berlin och där undersöka möjligheterna för en svensk hjälpaktion. Det är ju tydligt, att quislingregimens missbelåtenhet har svårt komplicerat förhandlingarna med Tyskland.

Som saken utvecklats sig, har undsättningsfrågan uppenbarligen kommit i ett högst ogynnsamt läge. Utsikterna till en sådan lösning, som kan tillfredsställa den svenska allmänna meningen, ha mörknat. Men skola vi nu slå oss till ro med detta? Jag ber att få erinra om att förhandlingarna, såvitt jag förstår, inte äro brutna. Om regeringen beslutar att energiskt fullfölja den inledda aktionen, så kommer den — det tror jag mig kunna försäkra — i bättre samklang med folkmeningen här i landet än om den lägger armarna i kors och överksamt åser händelsernas vidare utveckling. Det bör också göras klart, att Tysklands ställningstagande i denna sak på det närmaste kommer att beröra det framtida förhållandet mellan de båda länderna.

Nu förmodar jag, att regeringen kommer att ta fasta på det enda tillmötesgående, som står att upptäcka i det tyska svaret, och alltså så snart sig göra låter skicka ett antal röda-korsdelegater till Narviksområdet. Det är önskvärt, att dessa delegater kunna sändas i väg snarast möjligt. Deras rap-

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)
port kan sedan bli en anledning att ånyo ta upp frågan om en svensk hjälpaktion.

Emellertid förefaller det, som om ännu en möjlighet skulle föreligga. Statsministern nämnde i sitt svar, att 8 000 å 9 000 flyktingar i Tromsö dagligen utspisats genom Svenska norgehjälps försorg. Det är ju en siffra, som inte stämmer väl överens med förklaringen i det tyska svaret, att någon anhopning av flyktingar i denna omfattning alls inte hade förekommit i Tromsö. Vad som blivit upplyst om den Svenska norgehjälps verksamhet i Tromsö är ett mycket hugnesamt meddelande. Jag kan inte finna något lämpligare tillfälle än detta att bringa Norgehjälps präktiga insatser i åtanke, och jag tror, att vi alla ha anledning att ta hatten av för de personer, som ha burit upp denna verksamhet. Den är dock en insats från svensk sida, som vi kunna vara till frekts med. Av allt att döma blir det nu också till Norgehjälpen, som vi måste sätta vår lit och våra förhoppningar i nuvarande situation. Den är på platsen, och den har en organisation — den bor ju till och med vägg i vägg med Nasjonal Samling. Här finns alltså ett tjänligt instrument. Låt oss nu se till, att Norgehjälpen får vad den behöver för att fullgöra sitt värv, det må sedan vara penningar eller livsmedel, kläder eller läkemedel. Låt den till gagnet bli vad den av svenska regeringen ifrågasatta rödakors-centralen skulle ha blivit, om den hade fått upprättas, nämligen en replipunkt för den svenska hjälpverksamheten i Nordnorge.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Det behöver inte tilläggas många ord till vad som har anförts i det svar, som statsministern uppläste å regeringens vägnar, och de kommentarer, som interpellanten sedan har givit till detta svar. Dock är det två synpunkter, som ännu en gång borde understrykas.

Den första hänför sig till den indignation, som hela vårt folk känner över den tyska riksregeringens försök, i likhet med vad som tidigare skett från quislinghåll i Norge, att vältra skulden för de ohyggliga förhållanden, som råda i Nordnorge, på Sverige. Jag behöver inte spilla många ord på detta försök. Jag tror inte heller, att det skall lyckas att någonstades övertyga världsopinionen och naturligtvis än mindre opinionen i vårt land om att Sveriges hållning på något sätt har bidragit till att framkalla dessa förhållanden.

Den andra synpunkten är viktigare. Den har en praktisk betydelse, som i nuvarande stund inte kan nog starkt understrykas, och det är den, att vad som hittills har skett inte på något sätt får påverka Sveriges statsmakter och den allmänna opinionen i Sverige i den riktningen, att man nu skulle falla undan och resignera. Låt vara, att det har förekommit överdrifter i skildringarna av förhållandena i Nordnorge. Sådant är oundvikligt, som också interpellanten har framhållit. Men vad som är sakligt konstaterat är tillräckligt för att övertyga oss alla om att det är nödvändigt att fortsätta aktionen på skilda linjer för att bringa Norges befolkning all hjälp, som det står i vår makt att ge. Vi måste således i första hand fortsätta med den humanitära hjälp, som har inletts och som har givit, om också i blygsam omfattning, lyckliga resultat. Vi måste intensifiera denna hjälp med alla medel. Men därutöver blir det säkerligen nödvändigt att kraftigare än hittills också försöka med politisk-diplomatisk påtryckning på Tyskland för att förhindra en fortsatt utveckling av den art, som under de senaste veckorna har präglat händelserna i Nordnorge. Liksom interpellanten tänker jag på möjligheten, att tvångsevakueringen kan fortsättas, kan sträckas längre söder ut, och på de följder, som därav skulle uppstå för den norska befolkningen. Här gäller det att om möjligt förebygga. Det är viktigare, att så sker, än att vi sedan komma med en humanitär hjälpaktion som — det ha vi nu kunnat bevittna — ändå inte kan bli tillräcklig.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

Allt som kan göras i förebyggande riktning är därför utomordentligt angeläget. Här skall enkelt och klart sägas ifrån, att den svenska regeringen har riksdagens hela och fulla stöd för alla de åtgärder, som vidtas i detta syfte. Jag tror, att regeringen kan med riksdagens stöd och samtycke gå ganska långt i sina ansträngningar att med anlitande av de medel, som stå regeringen till buds, söka förebygga en fortsatt olycklig utveckling av förhållandena i Nordnorge.

I detta anförande instämde herrar *Undén, Sandler, Wagnsson, Branting, Wiklund, Pauli, Ekströmer, André, Lindström, Holmbäck* och *Karl Andersson*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har inte heller så många ord att tillägga. Den klara utredning, som herr Knut Petersson har lämnat, talar ju tillräckligt om de fakta, som vi här ha att hålla oss till, och den indignation, som hans anförande har gett uttryck åt och som även har kommit fram i herr Ivar Andersons anförande nu senast, delas av oss alla. Den villighet att hjälpa det norska folket och att dela dess öde, som har tagit sig så vackra uttryck i de insamlingar, vilka ha förekommit, och i de aktioner, som Norge-hjälpen har föranstaltat, bör ju också komma till uttryck i den svenska regeringens handlingar, och det är med tillfredsställelse jag för min del tolkar det svar, som här har lämnats, på detta sätt. Det är säkert riksdagens enhälliga mening, att den dementi, som den tyska regeringen har lämnat på de beskrivningar av eländet däruppe, som ha förekommit i den svenska pressen, inte får bli det sista ordet i denna sak. Vi vänta av vår regering, att den inte bara skall vara fast, utan också vara villig att ta alla konsekvenser av detta. Därom är säkert denna kammare fullt ense.

I herr andre vice talmannens yttrande instämde herrar *Björnsson, Norman, Ström, Sandler* och *Sjödahl*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Krügel* och *Johan Bårg*.

Herr Branting: Herr talman! Jag tillät mig att instämma med en föregående talare, men det hindrar kanske icke, att jag kan få tillägga några ord.

Man är naturligtvis överallt i vårt land tacksam mot regeringen för de åtgärder, som hittills ha vidtagits vid den norska gränsen, för att på vår sida av denna gräns bispringa offren för det tyska förstörelseraseriet. Men jag tror, att det finns ganska många här i landet, som ändå känna att det är otillfredsställande, att dessa hjälpåtgärder skola vara underkastade en sådan begränsning i ordets bokstavliga mening, att vi åtminstone tills vidare ha ansett oss förhindrade att sträcka ut en hjälpande hand på den *norska* sidan av gränsen, innan man därtill utverkat benäget tillstånd från Berlin! Det svar, som vi nyss fingo del av, ha vi ju inte haft tillfälle att överväga lång stund, men det tycks ju till sin idé vara dilatoriskt. Det innehåller f. ö. en skönmålning av förhållandena, som vi inte kunna sätta tilltro till, inte bara på de goda grunder, som här ha förebragts — alltså de utredningar, som stå till vårt förfogande beträffande de faktiska förhållandena i norr — utan jämväl på grund av en ganska lång föregående erfarenhet av den bristande sanningshalten i uppgifter från detta håll.

Naturligtvis är det förstäeligt, att man från svensk sida i första hand har hänvänt sig till Berlin och gjort ett försök att här få till stånd ett samarbete. Men med hänsyn till hela denna saks brådskande och trängande beskaffenhet

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

finner jag det för min del i princip alltmer ohållbart, att Sverige skall i denna angelägenhet bara tålmodigt invänta de möjligheter att bringa effektiv hjälp, som kunna öppna sig genom ett tillstånd från Berlin. Jag tror inte, att jag är så alldeles ensam om en viss *otålighet* i den här frågan. Jag tror, att i vårt land stiger den övertygelsen allt starkare fram, att det i längden blir omöjligt för svenska folket att, i neutralitet, åse den fortgående, allt fruktansvärdare förödelsen i Norge.

Jag vet mycket väl, att det i dessa ting föres ett resonemang, som i första hand låter bestickande och som kort och gätt går ut på att varje svenskt in-skridande i Norge, som inte sker med tyskt bifall, riskerar att *förstora* förödelsen i vårt broderland och kanske omöjliggöra det lilla goda, som i alla fall nu kan uträttas i Norge. (Jag menar inte, att detta är litet, jag vill tvärtom på det varmaste instämma i de lovord, som här yttrats beträffande Norge-hjälpen, men i förhållande till tragediens storleksordning i dess helhet blir ju ändå denna hjälp i viss mån en droppe i havet.) Jag menar, att vi måste vara på det klara med att detta resonemangs bärighet är begränsad. Tyvärr måste vi sätta oss in i att det mycket snart kan uppstå situationer, där en konflikt med Berlin trots allt måste tagas för att så snabbt som möjligt få slut på det omänskliga och olidliga tillstånd, som ockupationsmaktens vanstyre och maktmissbruk ha åstadkommit i Norge. Enligt min syn ligger det för övrigt någonting av både bluff och utpressning i de argument, som man särskilt i den tyska pressen har försökt sig på för att förmå svensk opinion till passivitet och avvaktan i denna sak.

Ingen är ju här i landet blind för, herr talman, att det i och för sig måste vara ett svårt och allvarligt problem för folken och regeringarna i de av Tyskland ockuperade länderna att avgöra, *när* och *hur* en öppen befrielsekamp skall upptagas. Det är naturligt att meningsbrytningar i en sådan fråga skola uppstå mellan dem, som vilja vänta, och dem, som vilja slå till omedelbart. Den konflikten ha ju vi som utomstående kunnat observera i en hel rad av de ockuperade staterna. Naturligtvis tillkommer det icke oss i Sverige att blanda oss i denna eminent norska fråga. Men jag har ju här inte heller närmast talat om en svensk insats i den norska befrielsekampen — detta är ett problem för sig, som säkerligen också det redan nu bör förberedelsevis övervägas av oss — utan jag har i anknytning till debatten i dag talat om den direkta nödhjälp från vår sida, som förhållandena närmast i Nordnorge påkalla och som kanske i morgon kan bli aktuell längre söderut.

Inför denna norska katastrof anser jag, att man måste låta de mänskliga synpunkterna bli i första hand avgörande och att man i detta räddningsarbete icke kan eller får känna sig allför slaviskt bunden av den på marken osynliga gränslinje, som går fram i ödevidderna. Normala människor kunna ju inte stå överksamma på stranden och se, hur folk drunknar i deras åsyn, och ropa till dem: »Kom bara hit, så skola ni få hjälp!» Man måste ibland ta risken att försöka ge sig ut till de nödställda, även om det stormar. Uppe vid vår norra gräns är det i dag på samma sätt. Det räcker snart inte att i varje läge bara stanna i Sverige!

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag vill endast uttala min anslutning till de synpunkter, som framförts av åtskilliga talare här under debatten, nämligen att regeringen bör utnyttja de möjligheter den har till sitt förfogande och icke förtrötta i strävan att lindra svårigheterna för den nordnorska befolkningen i dess beträngda läge.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

Herr Linderot: Herr talman! Den i en diskussion här i kammaren inte alltför vanliga situationen har uppstått, att man kan instämna med samtliga föregående talare, och för att upplysa härom behövde man kanske inte särskilt ta ordet.

När jag ändå gör detta, är det för att påpeka två saker, som till dels anordningsvis redan ha berörts. I debatten den 30 oktober här i kammaren upptog jag frågan om eventuell frivillighjälp till Norge, och såsom en och var, som läser tidningarna kunnat konstatera, har redan en mycket betydande rörelse uppstått bland folket för att på ett eller annat sätt söka organisera en hjälp från Sveriges sida åt Norge, som kunde gå utöver ramen för de rent humanitära hjälpåtgärderna. Jag vill inte i dag söka få till stånd en diskussion om dessa mycket komplicerade och svåra problem, i all synnerhet som jag knappast tror att en sådan vore alldeles lycklig för saken. Jag ville emellertid begagna tillfället att rikta statsmakternas uppmärksamhet på att man kan vara förvissad om kraftigt stöd av en synnerligen enhällig folkopinion för de åtgärder, som från regeringens sida förväntas och som ha påyrkats av samtliga talare i debatten, även om dessa åtgärder, som herr Branting sade, komma att medföra vissa risker. Jag tror inte att någon, som har yttrat sig i dessa frågor i pressen eller på annat sätt, gjort det under trycket av en hetsig känslöstämning eller i önskan att Sverige skall komma med i kriget i dess elfte timma, utan det har varit lugna, sakliga inlägg i debatten som bildat den opinion, vars betydelse jag i denna diskussion ville ha framhållit.

Emellertid yttrade herr Knut Petersson rörande svaret från Berlin, att han var tillfredsställd med att det varit tillmötesgående gentemot svenska synpunkter i en fråga, nämligen så till vida, att man från tysk sida var villig att mottaga en rödakorsdelegation från Sverige. Ja, jag skulle i likhet med herr Petersson också uttala tillfredsställelse över detta, om inte tyskarna — för övrigt sin vana trogna — till detta medgivande hade fogat ett villkor av den art, att Svenska röda korset icke skall bli i tillfälle att sända någon delegation till Norge. Jag hörde av statsministerns redogörelse för denna sak, och jag har sedan kontrollerat att jag hörde riktigt, att förutsättningen för att en delegation från Röda korset skulle få resa till av tyskarna ockuperat område i Nordnorge var, att en liknande delegation från Sverige samtidigt kunde avresa till av ryska trupper besatta områden i Nordnorge.

Anledningen till att detta villkor uppställts från tysk sida synes ju ganska klar. Från de av ryska trupper besatta områdena har icke hörts något enda rop om hjälp. Så vitt man av underrättelser och av vad man ser i pressen har kunnat sluta sig till, förekommer det inte där att man söker bränna bostäderna, röva boskapen och jaga människorna ut till de svåraste umbäranden i vintersnö och köld. Det förefaller alltså, som om Röda korset där egentligen inte skulle ha någonting att skaffa eller uträtta något, jämförligt med vad som skulle göras i andra delar av Norge. Det är då tämligen givet, att detta villkor från tyska regeringens sida är ställt, för att det icke skall uppfyllas, varigenom alltså dess medgivande förfaller. Tyskarna ha på det sättet genom ett slags, som de väl själva anse, mycket listig diplomati kommit ifrån även det lilla tillmötesgående, som här kunde utläsas.

Ingen här i kammaren vill väl tvivla på att regeringen gör vad den förstår. Jag tror inte att någon av oss väntar, att regeringen med armarna i kors skall åse den utveckling, som antagligen kommer att gå vidare i Norge. Jag har den uppfattningen, att regeringen nog kan finna vissa utvägar för att få tyskarna att ändra sina villkor, så att åtminstone det lilla medgivandet från tyskarnas sida kan drivas igenom, att en svensk rödakorsdelegation får komma till Norge.

Om hjälpåtgärder för befolkningen i Nordnorge. (Forts.)

I övrigt hänvisar jag, herr talman, till vad jag sade i början av detta anförande, att man i dag kan instämma med alla dem, som i debatten framfört olika synpunkter på frågan om hjälp till Norge.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det skulle inte vara riktigt att låta såsom ett intryck från denna debatt kvarstå, att regeringen varit utsatt för påtryckningar från kammarens sida. Såsom den siste talaren sade, förhåller det sig ju i stället så, att regeringen säkerligen gjort och kommer att göra allt vad den kan. Regeringen har tagit sina initiativ utan påtryckningar, och den är utan all tvekan besluten att göra vad i dess förmåga står för att bringa hjälp åt dem i Norge, som nu riskera att utsättas för olycka.

De funderingar av långt gående syftning, som här ha förekommit, böra naturligtvis omprövas på ett helt annat sätt än som kan ske i en debatt av detta slag.

Herr **Peterson, Knut**: Herr talman! Det lät nästan, som om den ärade talaren på norrbottensbänken hade den uppfattningen, att jag skulle ha uttryckt något slags tillfredsställelse med det tyska svaret. För att undvika allt missförstånd ber jag få meddela, att jag verkligen av misstag råkade använda ordet tillfredsställande i ett visst sammanhang, men att jag omedelbart rättade mig själv och i stället använde uttrycket »tillmötesgående».

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 306, angående anslag till reglering av en kredit åt Norge.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för statens normalskola.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 296, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barn tillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som skulle meddelas av Kungl. Maj:t;

dels besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barn tillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag;

dels till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad av departementschefen tillstyrkts förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att till befattningshavare, som åtnjöte avlöning enligt någon av de femton lägsta löneklasserna i det allmänna löneplanssystemet för civilförvaltningen, skulle under budgetåret 1944/45 utgå provisoriskt lönetillägg med följande belopp, nämligen 300 kronor i löneklasserna g—e, 360 kronor i löneklasserna d—a, 420 kronor i löneklasserna 1—5, 300 kronor i löneklass 6, 180 kronor i löneklass 7 samt 60 kronor i löneklass 8.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av herr *S. Persson* i Stockholm m. fl. (II: 553), vari hemställts, att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 296 riksdagen måtte

medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 finge i överensstämmelse med i motionerna refererade förslag från statstjänarnas organisationer utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst,

besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag,

till Provisoriskt lönetillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kronor samt

bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 296 tillstyrkts, förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Siljeström* (I: 359) och den andra inom andra kammaren av herr *F. Kyling* (II: 562), vari hemställts, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t i propositionen nr 296 föreslagna grunder måtte utgå till statliga befattningshavare med akademisk utbildning, vilka för närvarande avlönades med arvide motsvarande högst löneklass 8 i civila avlöningsreglementet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Holmström* m. fl. (I: 360) och den andra inom andra kammaren av herrar *E. Håstad* och *F. Kyling* (II: 563), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 296 måtte uttryckligt framhålla, att ett bifall till propositionen blott finge — utan någon statsmakternas avsikt att rubba avlöningssystemens hittillsvarande differentiering — betraktas såsom en av krisen betingad tillfällig hjälp till förmån för de lägsta befattningshavarna, vilken hjälp på motsvarande sätt så fort sig göra läte skulle komma även övriga statliga befattningshavare till godo;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *A. Spångberg* och *E. Gustafs-*

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
 son i Bogla väckt motion (II: 561), vari hemställts, att årsbeloppen av det provisoriska lönetillägget måtte utgå med 120 kronor i löneklass 8 och 60 kronor i löneklass 9.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,
 I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 353 och II: 553, I: 359 och II: 562 samt II: 561, sistnämnda tre motioner i den mån de ej kunde anses besvarade med vad utskottet anförde,

1) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944 föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t,

2) besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag,

3) till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor,

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad utskottet anförde förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran;

II. att motionerna I: 360 och II: 563 må anses besvarade med vad utskottet anförde.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Bäcklund* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 561 samt med avslag å motionerna I: 353 och II: 553 samt I: 359 och II: 562, sistnämnda två motioner i den mån de ej kunde anses besvarade med vad utskottet anförde,

1) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t,

2) besluta, att — — — anvisat anslag,

3) till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor,

B. med bifall — — — för befordran;

II. att motionerna — — — utskottet anförde.

Herr *Linderot*: Herr talman! Så som denna fråga nu ligger till, kan man ju inte påräkna, att den skall tilldraga sig något större intresse här i kammaren. Jag förutsätter också, att någon längre diskussion inte skall komma till stånd, då ju åtskilliga av de väsentliga synpunkter, man kan anlägga på dessa spörsmål, avverkades redan vid remissen för en månad sedan.

Emellertid skulle det kanske betraktas som något av en »kapitulation utan villkor», om man här skulle låta statsutskottets utlåtande oemotsagt klubbas

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
igenom. Jag har alltså tagit ordet för att göra framför allt en allmän invändning mot att statsutskottet icke har ansett sig böra på någon enda punkt tillmötesgå de berörda befattningshavarnas önskemål och krav. Trots att utskottet i likhet med finansministern har erkänt, att dessa krav äro synnerligen berättigade, trots att man har medgivit, att statsfinansiella skäl inte skulle hindra ett bifall till de blygsamma krav statstjänarna ha gjort gällande, och trots att man erkänner, att många av dessa statstjänare leva i en ekonomiskt sett odräglig situation, anser sig statsutskottet utan vidare böra följa propositionen.

Om jag i detta läge förutsatte ond vilja från statsutskottets sida, skulle jag verkligen råda herrarna ledamöter i utskottet att något sätta sig in i förhållandena sådana de äro. De borde då någon gång under sina resor i första klass sovagn stiga av tåget ute på linjen, exempelvis uppe i de snöiga norrländska skogarna, och åka banvakt ett tag för att på så sätt få en liten hum om vad dessa banvakter ha att göra för den lön, som man anser sig böra tillerkänna dem. De kunde också gå ned och växla tåg på Stockholms central i ishalka, snöväder och kyla och under faktiskt mycket farofyllda förhållanden, där liv och lemmar ofta riskeras av personalen. Jag skulle som sagt verkligen önska statsutskottets ledamöter att pröva på detta och så försöka leva på de löner, dessa statstjänare ha. Men då jag inte förutsätter ond vilja från statsutskottets sida, måste jag ju avstå från sådana mera känslomässiga råd när det gäller att bibringa utskottet en annan uppfattning.

Statsutskottet har självt i sitt utlåtande sagt vad frågan gäller. Vid remissen av detta ärende meddelades ju också av en framträdande ledamot i denna kammare, herr Myrdal, vad det är som föranlett denna inställning gentemot statstjänarnas krav. Saken uttryckes å s. 10 i statsutskottets föreliggande utlåtande på följande sätt: »Den provisoriska löneförhöjningen för de lägre avlönade statsanställda bör alltså begränsas så, att den faller inom ramen för sådana lönejusteringar, som kunna genomföras utan att förutsättningarna för den allmänna stabiliseringspolitiken rubbas.»

Det gäller alltså den gamla och även vid remissen omdiskuterade frågan, huruvida den ekonomiska politiken, sådan den dirigeras från statsmakternas sida, bör ha den karaktären, att de fattigaste, de breda, egendomslösa massorna som arbeta i produktionslivet, skola vara den enda regulatorn i statens valutapolitik. Är det inte någonting av hjälplöshet över en sådan ekonomisk politik? Och kan man tänka sig, att det i längden skall vara möjligt att lösa den ekonomiska politikens problem genom att använda, i dag de lägre statstjänarna, i morgon metallarbetarna, charkuteriarbetarna eller kanske textilarbetarna som regulatorer? Ty vad innebär det att dessa arbetargrupper användas för att reglera den penningpolitik, som föres i landet? Det betyder, att deras ställning relativt sett oavbrutet försämras.

Jag skulle vilja begagna detta tillfälle att varna de organ, som arbeta med dessa problem, för att låsa sig fast vid en sådan penningpolitisk linje. Det anföres ju av den kommission, som i detta sammanhang kanske är bra mycket viktigare än finansminister Wigforss, nämligen den statliga kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering, att man i huvudsak har accepterat de riktlinjer, som angivits av bankofullmäktiges valutasakkunniga och som man anser att statsmakterna ha godkänt. Då jag under denna riksdag inte torde få något annat tillfälle än just nu att säga någonting till planeringskommissionen om denna sak, vill jag fråga, om kommissionen anser de valutasakkunnigas riktlinjer härvidlag särskilt klara. Jag har vid ett tillfälle här i kammaren — om jag inte minns fel var det vid årets remissdebatt — tillåtet mig en liten gransk-

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
ning och med citat visat, hur oklara de valutasakkunniga själva äro, då de säga, att »om vi göra så, blir det så, men göra vi inte så, blir det antagligen inte heller så, och därför kunna vi tänka oss ett annat alternativ och göra så, och då förutsätta vi att det blir så». Ungefär sådant är faktiskt innehållet i valutasakkunnigas mycket förnumstiga utredningar om penningpolitiken här i landet.

Planeringskommissionen utgår emellertid ifrån och har låst fast sin ståndpunkt vid vad den kallar en stabilisering av penninginkomstnivån, förenad med en förbättring av konsumenternas materiella läge genom en successiv reducering av prisnivån. Ja, lönestopp kan man genomföra, det är påtagligt. Men prisstopp är som bekant mera diskutabelt, och framför allt är det diskutabelt, när man kan motse någon reducering av prisnivån av sådan allmän karaktär, att den skulle ha någon betydelse när det gäller höjning av de breda konsumentmassornas levnadsstandard. Men om man binder sig för en sådan linje, som här tydligen är fallet, måste detta slutligen medföra något av en katastrof, därför att arbetarmassorna inte komma att finna sig i en sådan behandling i lönepolitiskt hänseende, som här sker. Och jag vill säga de ärade ledamöter av denna kammare, som deltaga i planeringskommissionens arbete, att två—tre månaders strejk inom ett par av Sveriges nyckelindustrier, t. ex. metall- och byggnadsindustrierna, kan torpedera hela planeringskommissionens efterkrigsprogram.

Men skall man då föra en politik, som i sina konsekvenser kan leda till att hela efterkrigsprogrammet blir torpederat just när det är färdigskrivet?

Det var för en sådan politik jag vill varna, och det är mot en sådan politik jag här talar, när jag kritiserar statsutskottet. Statsutskottet har utan vidare låst sig fast vid denna politik. Jag kan förstå, om finansministern och planeringskommissionen anse det nödvändigt att ha en dylik riktning för sitt arbete, men statsutskottet behöver väl inte ha det. Statsutskottet är ju till för att självständigt bedöma dessa frågor och inte för att bara kritiklöst anamma vad man från annat håll behagar föreslå.

Denna stabilisering av penninginkomstnivån, som man utgår från såsom en arbetshypotes för hela det ekonomiska planarbetet, är för övrigt i mycket hög grad en fiktion, alldenstund penninginkomsterna ju inte beteckna endast vad folk uppbära i löner, utan därunder falla ju också inkomster för företagare, för bolag och liknande. Man utgår således från att det inte har någon betydelse för den ekonomiska politiken i vilken grad penninginkomsterna för bolag och stora företagare — och för övrigt även små — stiga. Endast löneinkomsterna skulle härvidlag vara avgörande. Man förutsätter att ett rikligt penninginnehav för de stora företagarnas vidkommande skulle medgiva en utomordentlig elasticitet, exempelvis när det blir fråga om investeringar i produktionslivet efter kriget. Ja, teoretiskt kanske det kan säga sig, men det kapital som det nu rör sig om — det rör sig inte längre om penningar för löntagarnas dagliga uppehälle, utan nu rör det sig redan om kapital — är ju fullkomligt operonligt, asocialt och fosterlandslöst, och jag förstår inte, hur man med övertalningar och genom tillsättande exempelvis av investeringsråd skall kunna få det operonliga och asociala kapitalet att fungera på ett visst för samhället lämpligt sätt. Hela denna tanke bygger på en illusion.

För att nu emellertid kunna upprätthålla den linje, som jag här endast med några kommentarer velat antyda, kräver man att fattiga statstjänare skola offras såsom regleringsobjekt för denna penningpolitik. Jag måste absolut reagera mot detta sätt att behandla dessa frågor. Det hade inte inträffat någon som helst katastrof, inte ens för statsrådet Wigforss och planeringskommissionen, om de hade tagit en annan ståndpunkt till denna statstjänarnas lönefråga. Det hade inte behövt förrycka ens deras egna arbetshypoteser. Det

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)

är därför jag velat göra dessa invändningar i den konkreta fråga, herr talman, som här behandlas.

Jag har självfallet inte avsett att med det lilla inlägg jag här gjort draga upp någon stor ekonomisk teoretisk debatt om denna penningpolitik. Jag har redan anmält varför jag gjort dessa kommentarer. Det är därför, att det är det enda tillfället som gives mig vid denna riksdag att inom ramen för vår förhandlingsordning framföra dessa synpunkter till det eventuella beaktande de kunna bli föremål för.

Skola metallarbetarna nu av statsmakterna pressas vid de förestående avtalsförhandlingarna med hänvisning till statstjänarna, såsom redan skett i vissa organ, skall man sedan fortsätta med alla de andra 500 000, 600 000 arbetare, som befinna sig i samma situation, och fortfara att pressa på denna linje och med denna arbetshypotes såsom riktningsgivande, ber jag få påpeka, att vi inom överskådlig, kanske till och med mycket kort tid, komma i det läget, att det efterkrigsprogram, vars huvudpunkter äro full sysselsättning och höjda reallöner och som vi anslutit oss till och vilja ha förverkligat, kommer att torpederas av dem som arbeta för att förverkliga det. Mot sin egen vilja torpederar man efterkrigsplaneringen genom att icke tillgodose fullt berättigade krav från arbetarnas sida, utgående från att man skall ta så ömsint på kapitalintressena just nu, att man för att få ekonomisk balans måste kompensera sig genom att å andra sidan pressa på arbetarmassorna.

Herr talman! Jag har väckt en motion i detta ärende. Denna motion innehåller endast de minimikrav statstjänarorganisationerna själva rest. Det är redan sagt, att ingen bestrider det återhållsamma i statstjänarnas krav. Det är inte alls några desperados eller några kommunister, för att ta till någonting ännu värre, som utarbetat detta förslag och hetsat upp statstjänarna till att lägga fram det. Nej, det är de faktiska förhållandena i det egna skafferiet som kommit statstjänarna att lägga fram dessa krav.

Den motion, jag väckt, innehåller sålunda inga som helst orimligheter, och jag måste, herr talman, ehuru jag vet precis, hur det kommer att gå, yrka bifall till den av mig i ärendet väckta motionen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag var ensam reservant på den avdelning, där vi behandlade detta ärende, och inte heller från statsutskottet i dess helhet har det lyckats att få en enda med på en så skälig reservation som den jag här framlagt.

Reservationen är väckt i anledning av motionen i andra kammaren nr 561, i vilken motionärerna begärt, att förslaget skulle omfatta även nionde löneklassen. Detta hade ju inte betytt så mycket ur kostnadssynpunkt. Det framhålles också i reservationen, där det beräknas att kostnaderna på sjunde huvudtiteln skulle bli 400 000 kronor och för affärsverken ungefär 500 000 kronor. Tillägg skulle således komma att utgå för femte lönegraden även i nionde löneklassen, där befattningshavare i denna lönegrad erhålla slutlön. Jag tycker därför, att det varit rättvist och riktigt, att man inte delat på denna lönegrad, utan givit samtliga löneklasser inom denna en liten förhöjning. För åttonde löneklassen skulle utgå 120 kronor i stället för nu föreslagna 60 och för nionde löneklassen 60 kronor. Det är ju inga stora belopp, men man hade på det sättet undvikit denna uppdelning.

Det har sagts, att dessa fem eller tio kronor inte ha någon betydelse. Nej, det ha de naturligtvis inte för folk, som ha goda inkomster, men för statstjänarna i stort sett och särskilt för dem, som äro berörda av detta förslag,

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
äro fem eller tio kronor inte utan betydelse. Jag känner förhållandena, då jag på sin tid tillhörde dessa löneklasser.

Jag har inte något mer att säga i detta ärende än att jag beklagar, att statsrådet och chefen för finansdepartementet gjort denna uppdelning och tagit med endast åttonde och inte även nionde löneklassen. Jag kan förstå vilka svårigheter företrädarna för personalens uppfattning haft vid överläggningen inför finansministern, och jag vill inte alls anklaga dem — jag hade kanske själv fått göra samma medgivanden, om jag befunnit mig i deras situation. Nu har jag, som väl är, inte gjort detta, utan jag har kunnat reservera mig till förmån för den motion, som är väckt i andra kammaren, i vilken begäres ett ökat tillägg för åttonde löneklassen och även ett medtagande av nionde löneklassen.

Detta är i stort sett vad jag velat säga, och även om det nu inte medför något resultat, vilket det ju knappast kan göra, då jag är ensam reservant, hoppas jag dock att vad jag sagt kan leda till att vi vid nästa års riksdag eventuellt bli i tillfälle att behandla statstjänarnas lönefrågor, varvid de synpunkter jag i dag framfört möjligtvis kunna komma att tillgodoses.

Jag har, herr talman, ont i halsen, varför jag har mycket svårt att tala, men jag skall till sist be att få yrka bifall till den reservation, som jag har fogat till detta utlåtande.

Häri instämde herr *Johanson, Karl August*, och herr *Hage*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Kammarens samtliga ledamöter äro ju väl insatta i detta ärende och dess tillkomst.

Regeringen har numera enhälligt ansett sig böra föreslå denna förbättring i de lägre statstjänstemännens löner. Det har skett efter förhandlingar mellan finansministern och vederbörande organisationer.

Statsutskottet har vid granskningen av ärendet praktiskt taget enhälligt — herr Bäcklund är ensam reservant — ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Att gå längre, såsom reservanten påyrkar, ha vi inte vågat oss på, ty med varje förändring uppåt i löneläget följa alltid vissa konsekvenser, och det synes vara välbetänkt att inte gå längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit i det ärende, som nu föreligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Då jag, ehuru jag inte annat än tillfälligtvis deltagit i förbehandlingen av detta ärende och trots att jag som f. d. järnvägsman vid de enskilda järnvägarna mycket väl känner förhållandena inom järnvägsmannakåren i vårt land och vet, att det varit önskvärt att man kunnat gå längre än vad propositionen föreslår, likväl kommer att stödja statsutskottets förslag, ber jag något få motivera detta mitt ställningstagande.

Vid de underhandlingar, som förts mellan finansministern och representanter för statstjänarorganisationerna, ha dock de senare funnit sig böra godtaga de skäl, som finansministern anfört, och man kan alltså inte komma ifrån att här föreligger ett resultat av underhandlingar. Jag förfäktade för några år sedan i denna kammare, då det gällde ett liknande ärende, fast av mycket blygsammare proportioner, och jag gör det även nu, att det skall vilja mycket till, om man skall frångå ett underhandlingsresultat. Det är ju alldeles självfallet, att riksdagen har rätt att göra det, men en annan fråga är, om det är klokt att göra det.

Jag har under min långa levnad tvingats att syssla mycket med lönespör-

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)

mål, dels mina egna och dels andras — mest andras — och jag har kommit till den övertygelsen, att det är den omständigheten, att parterna på ömse sidor om ett förhandlingsbord vetat med sig, att deras respektive organisationers medlemmar hyst förtroende för deras domslut, som skapat stadga och styrka inom vårt lands fackliga rörelse.

Jag är också övertygad om att det i det långa loppet skall visa sig, att det för statstjänarnas egen del är till fördel, om man i denna fråga följer statsutskottets förslag. Vad som här föreslås är ju en åtgärd, som syftar till att hjälpa de allra sämst avlönade statstjänarna, under det att de som ha det något bättre få tills vidare nöja sig med de löneförmåner de ha.

Jag vill emellertid, herr talman, fästa uppmärksamheten på följande passus i utskottets motivering: »Utskottet har i nuvarande läge» — jag stryker under *nuvarande* — »icke funnit sig böra frångå Kungl. Maj:ts förslag, men anser, att tilläggens avgränsning uppåt bör göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om förlängning av tilläggsregleringens giltighetstid.» Då giltighetstiden utlöper redan den 1 juli nästa år och då denna omprövning, som man förutsätter skall komma till stånd, även måste förut-sätta förnyade underhandlingar med respektive organisationer, måste dessa upptagas redan om någon månad. Det är min varma förhoppning, att man därvid skall komma till ett bättre och mera rättvisande resultat i föreliggande fråga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Siljeström: Herr talman! Den föreliggande propositionen och statsutskottets utlåtande omfatta lönetillägg endast för sådan statsanställd personal, som är upptagen i av Kungl. Maj:t fastställd löneplan. Finansministern har inte ansett sig kunna utsträcka förslaget om provisoriskt lönetillägg till sådan i statens tjänst arbetande personal, som avlönas med arvoden. Finansministern åberopar såsom skäl därför, att det »saknas gemensamma hållpunkter för att beträffande de olika här avsedda personalgrupperna åvägabringa en allmän omprövning av lönenivån motsvarande den, som ligger till grund för förslaget om provisoriskt lönetillägg». Han tillägger emellertid, att hinder icke bör möta »för att i särskilda fall beträffande sådan personal inom ramen av tillgängliga medel företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet».

Med anledning av detta uttalande har jag tillåtit mig att väcka en motion med hemställan, att det provisoriska lönetillägget skulle tillkomma även viss personal, som avlönas med arvoden. Jag har därvid särskilt haft i åtanke en del personer med akademisk utbildning, vilka tjänstgöra på lägre befattningar inom det statliga förvaltningsområdet — jag avser framför allt tingsnotarier, tingsnotarieaspiranter samt fiskalsaspiranter i hovrätterna ävensom vissa grupper av arvodestagare vid universitet, högskolor och andra vetenskapliga institutioner.

Emellertid har statsutskottet i det nu föreliggande utlåtandet icke ansett sig kunna biträda denna motion, av samma skäl som finansministern anfört i propositionen.

Utskottet säger dock — och det är den punkten jag här vill understryka, samtidigt som jag vill framföra min tacksamhet till utskottet för den uppmärksamhet det ägnat motionen: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t beaktar vad motionärerna anfört vid bedömande av frågan om jämkning i arvodesbeloppen.»

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)

Motionärerna — jag i första kammaren och herr Kyling i andra kammaren — ha sagt: »Att dessa befattningshavare icke skulle bliva delaktiga i den nu föreslagna löneförbättringen måste anses oriktigt, inte minst med hänsyn till deras sena inträde i förvärvslivet och deras avsevärda studiekostnader, vilka dessutom kraftigt stegrats under det senaste decenniet. Härtill kan läggas, att militärinkallelser drabbat akademikerna hårdare än någon annan grupp.»

Jag är, som jag sagt, synnerligen tacksam för den välvilliga behandling motionen rönt. Jag är så litet hemma i lönetekniska spörsmål, att jag inte kan yttra mig om, huruvida det är omöjligt att verkligen tillgodose det önskemål, som ligger bakom motionärernas framställning, men jag böjer mig för den lönetekniska sakkunskap, som förefinnes hos statsutskottet. Jag hoppas dock, att det uttalande statsutskottet här gjort och den välvilliga behandling som ägnas motionen medföra, att regeringen snarast möjligt tar upp till behandling frågan om dessa arvodestagares löneställning — dessa arvodestagare åtnjuta icke någon annan inkomst från staten än dessa arvoden, i motsats således till de militära arvodestagarna, som ju i regel dessutom ha pension — och att regeringen därvid måtte beakta de synpunkter som framförts i motionen och till nästa riksdag framlägga förslag eller, om det inte är nödvändigt, med anlitande av tillgängliga medel tillgodose dessa personalgruppers berättigade krav på en förbättrad löneställning med hänsyn till det skärpta dyrtidsläget.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag har jämte några andra ledamöter av kammaren väckt en motion i detta ärende. Vi yrka inte avslag på den kungl. propositionen och inte ens ändringar i densamma. Vi framhålla några synpunkter och yrka att riksdagen i samband med sitt beslut skall göra vissa uttalanden. Då jag inte inom utskottet reserverat mig, vill jag här kort och gott förklara, att jag anser, att utskottets uttalande är så pass tillmötesgående gentemot motionen, att jag kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Vi motionärer ha påpekat, att det givetvis känns mycket hårt för de lägsta statstjänargrupperna i dessa tider, men att även andra statstjänargrupper med högre löner ha en mycket stark känning av kristiden. Det är t. ex. sådana, som tidigare inrättat sitt liv och leverne efter sin lönestandard, och som av flera orsaker nu inte kunnat göra någon ändring i levnadsförhållandena. Hit höra sådana personer, som ha stor försörjningsbörd och sådana som ha att dragas med skulder från den utbildning, som gjort dem skickade att inneha sina befattningar. Dessa få sannerligen, herr talman, draga till svältremmen betydligt hårdare än många som tillhöra de grupper, som propositionen tagit hänsyn till.

Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på denna sak och har, som jag nyss nämnde, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla de likalydande motionerna I: 353 och II: 553.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Linderot** begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i

Ang. provisoriskt lönetillägg åt vissa statsanställda m. m. (Forts.)
den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 240, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Linderot* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—119;

Nej—10.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 241, i anledning av Kungl. *Ang. anslaget till flyktingars uppehälle m. m.* Maj:ts framställning om bemyndigande att överskrida det å allmän förskottsstat I uppförda anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 294 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i den utsträckning, som funnes erforderlig, överskrida det å allmän förskottsstat I under femte huvudtiteln uppförda anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att göra något angrepp mot statsutskottets utlåtande i förevarande fråga. Det är mycket betydande penningbelopp, som utgå till flyktingarna, men det är även ett mycket stort antal flyktingar, som måste hjälpas. Det kanske kan intressera kammarens ledamöter att veta, att under tiden från början av september till innevarande dag antalet av de egentliga flyktingarna ökat från 61 000 till ungefär 90 000. Vi ha samtidigt fått in ungefär 37 000 finska evakuerade. Hela antalet utläningar i landet har under fem månader ökat från cirka 100 000 till 180 000. Man förstår härav de svårigheter och problem, som möta i fråga om flyktingarna.

Anledningen till att jag begärde ordet var, herr talman, att jag ville påpeka en närliggande sak. Under arbetet i statens utlänningskommission har jag fått kännedom om att det kan inträffa, att svenska medborgare, som komma hem från utlandet efter att hava nödgats lämna sina hem och sina anställningar till följd av kriget, kunna komma i en sämre ekonomisk ställning än de utläningar vi fått in i landet. De kunna få fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen, men kommunerna äro mycket försiktiga med att giva dem fattigvård enligt 2 §. Jag har ansett mig böra fästa regeringens uppmärksamhet på

Ang. anslaget till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)
 detta förhållande. Det är möjligt att det är mycket svårt att ordna saken, men det skulle vara lyckligt, om förslag kunde framläggas för riksdagen, då den åter sammanträder i januari nästa år.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, femte huvudtiteln, punkten 1, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, dels ock i förevarande ämnen väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 288, vilken hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 oktober 1944) föreslagit riksdagen att till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

I anledning av nämnda proposition i förevarande del hade inom riksdagen väckts två likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 351 i första kammaren av herr *Hage* m. fl. och nr 552 i andra kammaren av herr *Andersson* i Malmö m. fl.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 20 oktober 1944 dagtecknad proposition, nr 297, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

I anledning av propositionen nr 297 hade inom riksdagen väckts tretton motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 350 av herr *Hage* m. fl.,
- » 355 » herrar *Näsström* och *Edin*,
- » 356 » herr *Gustavson* m. fl.,
- » 357 » herr *Ericson*, *Frans*. samt
- » 358 » herr *Linderot* ävensom

inom andra kammaren:

- nr 550 av herrar *Persson* i Vinberg och *Lindqvist*,
- » 551 » herr *Andersson* i Malmö m. fl.,
- » 554 » herr *Johansson* i Mysinge m. fl.,
- » 555 » herr *Andersson* i Alfredshem m. fl.,
- » 556 » herr *Hammarlund* m. fl.,
- » 557 » herr *Gustafsson* i Bogla m. fl.,
- » 558 » herr *Jonsson* i Skutskär samt
- » 559 » herr *Persson* i Stockholm m. fl.

Nämnda tretton motioner hade i likhet med propositionen nr 297 hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen nr 288, såvitt rörde punkten 1 under femte huvudtiteln, propositionen nr 297 ävensom ovan antecknade motioner hänskjutits till behand-

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)
ling av sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 297;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor; samt

C. att motionerna I: 350, I: 351, I: 355—358, II: 550, II: 551, II: 552 samt II: 554—559 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Pettersson* i Dahl och *Hallagård*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen med förklarande, att det genom propositionen nr 297 framlagda lagförslaget icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 48 000 000 kronor; samt

C. att motionerna I: 350, I: 351, I: 356, I: 358, II: 551, II: 552, II: 554, II: 556 och II: 559, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. och B. anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 355, I: 357, II: 550, II: 555, II: 557 och II: 558 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

2) av herrar *Norman*, *Eriksson* i Stockholm, *Bäcklund*, *Mårtensson*, *Hage* och fru *Nordgren*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, slutande med en hemställan,

A. att riksdagen med förklarande, att det genom propositionen nr 297 framlagda lagförslaget icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i berörda reservation infört förslag till lag om provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor;

C. att motionerna I: 350, I: 351, II: 551 och II: 552 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. och B. anfört;

D. att motionerna I: 358 och II: 559, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionerna I: 355—357, II: 550 och II: 554—558 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Dessutom hade vid utlåtandet fogats ett särskilt yttrande av herrar *Bäcklund* och *Hage*.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Norman**: Herr talman! I fråga om föredragningen av detta utlåtande får jag föreslå,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i punkten tillstyrkta lagförslag paragrafvis med promulgationsbestämmelse, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages,

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)
 att vid behandling av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet samt
 att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kam-
 marens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Det i punkten tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Första stycket av denna paragraf lydde:

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller in-
 validunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggs pensionen eller
 understödet utgå följande belopp, räknat för budgetår, nämligen
 till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och
 ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidun-
 derstöd 100 kronor samt
 till annan pensions- eller understödstagare 50 » .

I de likalydande motionerna I: 356, av herr *Gustavson* m. fl., och II: 556,
 av herr *Hammarlund* m. fl., hade för nämnda stycke föreslagits följande av-
 fattning:

Till — — — 100 kronor samt
 till annan pensions- eller understödstagare 50 kronor
 dock att förstärkning av tilläggs pension åt sådan pensionstagare tillhörande
 ortsgrupp 1 enligt lag den 23 april 1937 (nr 163) skall utgå med motsvarande
 förhöjt belopp varigenom likställighet i fråga om sammanlagda summan av
 tilläggs pension och provisorisk förstärkning erhålles med tilläggs pensionsta-
 gare i motsvarande ställning tillhörande ortsgrupp 2 enligt samma lag.

I de likalydande motionerna I: 358, av herr *Linderot*, och II: 559, av herr
Persson i Stockholm m. fl., hade framlagts ett förslag till lag om provisorisk
 förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vari 1 § första och
 andra styckena voro så lydande:

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller in-
 validunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggs pensionen eller
 understödet utgå, räknat för budgetår, tre månadstillägg vardera motsva-
 rande folkpensionens eller invalidunderstödet månadsbelopp jämte fyra må-
 nadstillägg om vardera 35 kronor.

Den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller
 invalidunderstöd, erhåller samma förmån för makens räkning.

I det lagförslag, som innefattades i punkten A av herrar *Petterssons* i Dahl
 och *Hallagårds* vid utlåtandet avgivna reservation, hade för 1 § första stycket
 föreslagits följande lydelse:

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller in-
 validunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggs pensionen eller
 understödet utgå följande belopp, räknat för budgetår, nämligen
 till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och
 ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidun-
 derstöd 135 kronor samt
 till annan pensions- eller understödstagare 85 » .

I det i herr *Normans* m. fl. reservation under punkten A. upptagna lagför-
 slaget hade motsvarande stycke avfattats sålunda:

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller invalidunderstöd, skola såsom provisoriska förstärkningar av tilläggs pensionen eller understödet för varje budgetår utgå

a) ett belopp, utgörande för ogift person ävensom för den vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidunderstöd 100 kronor samt för annan pensions- eller understödstagare 50 kronor;

b) ett belopp motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för en månad.

Herr **Norman!** Herr talman! Utskottet är enigt om att en förstärkning av folkpensioner och invalidunderstöd är mycket välbehövlig. I likhet med departementschefen anser utskottet, att den föreslagna förstärkningen är av relativt blygsamma mått men att man i nuvarande läge måste gå försiktigt fram. Det pågår ju ett forcerat arbete inom socialvårdskommittén för att åstadkomma förslag till en definitiv omreglering av folkpensioneringslagen. Det är ganska naturligt, att man i ett sådant läge inte gärna kan sträcka sig längre än att det förslag, som man kan vänta, inte föregripes.

En majoritet inom utskottet har dock funnit, att man från dessa förutsättningar bör kunna något höja de belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. Båda reservantgrupperna ha anknutit till det tekniska förfarande, som tillämpas vid utbetalandet av dyrtidstilläggen på folkpensionerna och invalidunderstöden. Den större reservantgruppen — hälften av utskottet — har därvid stannat för det s. k. procentuella tillägget, under det att den mindre gruppen, som består av två ledamöter, gått in för det s. k. fasta tillägget. Denna mindre grupp yrkar en höjning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med ett fast belopp av 35 kronor.

När det nu finns en majoritet inom utskottet, som vill föreslå något högre belopp än enligt propositionen, borde ju detta ha kommit till uttryck i utskottets utlåtande. Men den reservantgrupp, som velat anknyta förstärkningen till det fasta dyrtidstillägget, har vid den slutliga voteringen, när den inte fått igenom sitt förslag, fallit tillbaka på Kungl. Maj:ts förslag, och så har lotten fått avgöra vad som skulle bli utskottets utlåtande.

Den reservation som jag företräder — den med 2) betecknade — anknyter som jag sade till det procentuella tillägget. Det är vissa bestämda fördelar med att så göra. På grund av nödvändigheten att snabbt få fram ett beslut har ju Kungl. Maj:ts förslag måst uppbyggas efter mycket enkla linjer, och därmed kommer det att verka ganska ojämnt. Den folkpensionär som har litet egna resurser får precis samma hjälp som den som endast har sin tilläggs pension att lita till. Om man skulle följa de två reservanterna, skulle denna ojämnhet ytterligare förstärkas. Anknyter man däremot till det procentuella tillägget, få de bäst behövande — de som ha full tilläggs pension, men därutöver just ingenting — det större beloppet. Vad pensionärerna i en sådan dyrtort som Stockholm beträffar, få de enligt vår reservation ett tillägg utöver Kungl. Maj:ts förslag av något över 40 kronor, under det att de enligt den andra reservantgruppens förslag få 35 kronor. Vår reservation ger de bäst behövande ett bättre tillägg och begränsar samtidigt statsutgifterna. Det blir åtskilliga miljoner kronor mindre än om man skulle gå den väg de två bondeförbundsrepresentanterna så envist hållit på, så envist till och med, att de vid den slutliga voteringen hellre valt Kungl. Maj:ts förslag än den förbättring som de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet förordat. Det förefaller mig som om de framför allt önskat giva uttryck åt sin kända aversion mot dyrtortsgrupperingen och inte så mycket tänkt på att söka åstadkomma en välbehövlig förstärkning av pensionsbeloppen.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggspensioner m. m. (Forts.)

Jag hemställer, herr talman, om bifall till 1 § i den lydelse den har i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då det gäller frågor av denna art, finns det inte mycket, som är så svårt som att åstadkomma provisorier inom ramen för en gällande lagstiftning. Det förslag, som här föreligger från Kungl. Maj:t, är i och för sig ett vittnesbörd om hur ytterligt svårt det är att överhuvud taget ordna denna sak som ett provisorium. När man skall fatta ståndpunkt till de olika yrkandena här, är man ju tvungen att ta hänsyn till alla konsekvenser. Jag tänker då även på den kommunistiska motionen i ämnet, som jag måste ge betyget, att den är det hittills bästa genomtänkta, i varje fall av alla kommunistiska förslag i folkpensionsfrågan, som överhuvud ha föregat.

Det som måste vara avgörande för utformningen av ett provisoriskt tillägg är, att man skall kunna stå för det man i dag gör, när man en gång — och vi hoppas ju, att det skall ske redan vid 1946 års riksdag — skrider till en definitiv reform av vår folkpensionering. Att lagstifta på det viset, att man först gör ett provisorium och sedan vid en kommande reform får ta tillbaka, vad man en gång har gjort, är i varje fall en mycket sämre metod än att hålla sig på den försiktiga linjen, när man gör provisorier, och vara någorlunda säker på att man inte överskrider den gräns man är villig att gå till i det definitiva förslaget.

Det är inte min avsikt att gå in på någon mera utförlig argumentation, men jag skall peka på en konsekvens, inte bara av provisoriet utan också av de dyrtidstillägg, som riksdagen och regeringen hittills varit ense om. Jag kommer nu att ta det extremaste fallet, men vi äro skyldiga att ta hänsyn till konsekvenserna även i det extremaste fallet, när vi här skola fatta beslut.

Om jag exempelvis tar ortsgrupp 1, gäller där, att den folkpensionär, som har 600 kronor i egen inkomst, blir berättigad till tilläggspension. Har han 700 kronor eller mera i egen inkomst, erhåller han ingen tilläggspension, utan blott grundpension eller avgiftspension. Han får då varken dyrtidstillägg enligt hittills beslutade regler eller provisoriskt tillägg. Om nu två makar ha uppnått en ålder av 67 år och mannen har en inkomst på 1 200 kronor, får detta belopp uppdelas på bägge makarna vid beräkning av tilläggspension. Det räknas, som om de hade 600 kronor var, och det betyder, att bägge bli berättigade till tilläggspension. Enligt det förslag, som regeringen har framlagt, erhålla dessa två makar grundpension, tilläggspension, dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg till ett sammanlagt belopp av 552 kronor. De få 226 kronor vardera i pension — grundpension, tilläggspension och dyrtidstillägg — och så få de dessutom 100 kronor sammanlagt i provisoriskt tillägg. Det gör som nämnts en summa på 552 kronor. Det betyder, att äkta makar, som ha en sammanlagd egen inkomst på 1 200 kronor, komma upp i ett inkomstläge av 1 752 kronor inklusive alla tillägg. Jag vill inte påstå, att taxeringarna ge något säkert uttryck för den faktiska levnadsstandarden för stora delar av landsbygdsbefolkningen, men man kan ju lugnt säga, att ett belopp av denna storleksordning är så pass högt, att ett mycket stort antal arbetande människor på den svenska landsbygden icke kommer upp i motsvarande inkomst, i varje fall icke i motsvarande taxerad inkomst. Detta var alltså det extremaste fallet i ortsgrupp 1.

Om den kommunistiska motionen bifalles, blir följden den, att ifrågavarande två makar få inte 552 kronor inklusive alla tillägg, utan de få sammanlagt bortåt 800 kronor, närmare bestämt 794 kronor. De komma alltså upp i en inkomst av praktiskt taget sammanlagt 2 000 kronor. Den kommunistiska mo-

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

tionen går inte för långt, när det gäller folkpensionärer, som inte ha någon egen inkomst alls, men leder till att personer med egen inkomst komma upp i en sammanlagd inkomst på 2 000 kronor i det naturligtvis inte alltför vanliga fallet, att båda äro pensionsberättigade och att den egna inkomsten utgör 1 200 kronor.

Går jag till ortsgrupp 3, blir förhållandet följande. Om bägge makarna ha fyllt 67 år — och alltså av åldersskäl äro berättigade till folkpension — och ha en sammanlagd inkomst på 2 000 kronor, delas denna inkomst också på bägge, och det räknas, som om de hade 1 000 kronor var, d. v. s. vardera maken blir berättigad till tilläggs pension — den är mycket liten, 50 kronor — utöver grundpensionen, som antas utgöra 75 kronor. Men förhållandet för dem blir enligt den kommunistiska motionen precis detsamma som för makarna i ortsgrupp 1 med 1 200 kronor i inkomst. De få en pension, som med alla tillägg uppgår till 794 kronor, d. v. s. i det närmaste 800 kronor, och deras gemensamma inkomst uppgår till nära 2 800 kronor. Man kan säga, att detta beror på konstruktionsfel i vår folkpensioneringslag, och det är klart, att en konstruktion, som leder till sådana egendomliga följder, inte är bra — huruvida man vid en definitiv reform kan komma fram till en bättre konstruktion är en annan sak, som jag i dag inte vågar yttra mig om. Men jag är inte säker på att vi, när vi komma till den definitiva reformen, äro villiga att i ortsgrupp 3 — det *kan* hända, att vi äro det, men det är inte *säkert* — lämna personer med en egen inkomst av 2 000 kronor ett tillskott på sammanlagt 800 kronor. Det är detta som gör, att man enligt min mening icke kan acceptera så långt gående förslag. Jag vill nämna, att regeringsförslaget innebär, att i ortsgrupp 3 komma ett par makar vid de inkomstgränser, som jag har angivit, att även de erhålla sammanlagt 552 kronor i pension, så att de komma upp i en sammanlagd inkomst på över 2 500 kronor.

Jag sade, att provisoriska tillägg äro farliga överhuvud taget. Det är mycket svårt att anpassa dem, när en lagstiftning är uppbyggd på det sätt, som här är fallet. Konsekvenserna inträda automatiskt vid olika inkomster. Jag vill illustrera detta ytterligare.

Med det förslag, som här föreligger från regeringen, få äkta makar, vilka sakna egen inkomst, sammanlagt 1 052 kronor i ortsgrupp 1. Vardera maken får 476 kronor, alltså sammanlagt 952 kronor, och så kommer det provisoriska tillägget på 100 kronor till. Det blir alltså en ganska betydande skillnad mellan dem som ha egen inkomst och dem som sakna sådan. Det är ju inte så farligt, om det gäller äkta makar, men den ensamme pensionären utan egen inkomst får trots det provisoriska tillägget inte mer än sammanlagt 576 kronor i pension på billigaste ort och 844 kronor i pension på dyraste ort. Det är alldeles uppenbart, att båda dessa summor äro alldeles för låga, i varje fall är summan för låg i den högsta dyrorten. Ingen kan reda sig med det beloppet i de största städerna och inte heller i vissa norrlandskommuner. Men, som sagt, sådana konsekvenser bli oundvikliga med den konstruktion vår folkpensionering har. Det hade naturligtvis varit mycket mera tillfredsställande, om man hade kunnat ge särskilt dem, som sakna egen inkomst och som äro ensamstående, ett betydligt högre provisoriskt tillägg än 100 kronor, eventuellt genom att spara på annat håll, men tyvärr måste man, som herr Norman anmärkte, gå på mycket enkla linjer, när man skall göra sådana provisorier. Det medför, att förslaget är — det tvekar jag inte att säga — mycket otillfredsställande för de pensionärer, som ha det sämst här i landet, för dem som sakna egna inkomster, under det att förslaget i vissa fall kan bli till och med mycket tillfredsställande för dem, som äro gifta och som ha egna inkomster.

Jag har velat lämna denna lilla exposé, för att man skall göra klart för sig,

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

att detta verkligen inte är någon enkel sak. Det går inte att kasta fram förslag litet hur som helst, bara för att man vill förbättra ännu mer än som förslagits, ty det kan som sagt hända, att förslagen då innebära, att man faktiskt kommer att föregripa en definitiv utformning av folkpensioneringen och då kanske inte heller kan stå för åtgärderna. När jag anser mig böra säga detta, gäller det i främsta rummet den kommunistiska motionen. Men det gäller också yrkandet, att man skall förbättra Kungl. Maj:ts förslag med ett fast tillägg, vilket föreslås ifrån bondeförbundshåll. De fixa tilläggen betyda nämligen, att man låser fast en ökning av pensionen med ytterligare 35 kronor. En pensionär på billigaste ort med en inkomst av 600 kronor eller en pensionär på dyraste ort med 1 000 kronors inkomst blir ju berättigad till en tilläggs pension av 50 kronor och skulle således få detta i förhållande till tilläggs pensionen icke obetydliga ytterligare belopp, 35 kronor.

De betänkligheter, som jag alltså hyser mot ett ytterligare tillägg, ha inte samma styrka, om det gäller ett procentuellt tillägg. Om jag tar äkta makar i ortsgrupp 3 med låt mig säga en så hög inkomst som 2 000 kronor sammanlagt, betyder ett procentuellt tillägg för dem, att vardera får en tia utöver det som Kungl. Maj:t har föreslagit. Men för den som saknar egen inkomst betyder ett procentuellt tillägg 27 kronor i lägsta dyrortsgruppen — d. v. s. 54 kronor för två äkta makar — och 44 kronor i den högsta dyrortsgruppen. Jag måste säga, att skall man överhuvud göra någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag, är väl ett procentuellt tillägg mera tillfredsställande än ett fast tillägg. De hundra kronorna är ju ett fast tillägg, som utgår oavsett dyrortsgrupperingen. Vi ha förut två fasta tillägg på sammanlagt 70 kronor — de övriga äro procentuella. Anser man en förbättring av Kungl. Maj:ts förslag önskvärd, bör man göra tillägget procentuellt och inte så osmidigt, som de fasta tilläggen ändå måste erkännas vara. För min del kan jag icke göra någon invändning mot bifall till den reservation, för vilken herr Norman står.

Det är möjligt, att man borde ha utformat hela förslaget efter en annan linje än detta fasta belopp, 100 kronor. Jag har för min del inte ansett mig i det avseendet kunna gå ifrån socialvårdskommitténs förslag, när propositionen skulle utarbetas. Det är närmast två skäl, som varit bestämmande för mig därvid. Det ena är, att jag har haft den uppfattningen, att en samlad slant, som är litet större än folkpensionen i vanliga fall — pensionen utbetalas ju månadsvis och månadsbeloppen äro mycket små — en gång om året åt pensionärerna kan vara lämplig, om de t. ex. behöva förbättra sitt klädförråd eller köpa någon dyrare sak. Det är bättre än att tillägget plöttras ut på en mängd småbetalningar. Då skulle jag tro — jag vet inte, om jag bedömt det riktigt, men jag har i alla fall resonerat så — att det kunde vara bra för folkpensionärerna att på detta sätt få ett större belopp. Det andra skälet är, att det är praktiskt taget omöjligt att på kort tid göra om ett förslag. Det var enligt min mening mycket angeläget, att man skulle få fram denna proposition, då det ändå blev en höstriksdag. Jag hade ju för min del hoppats, att denna hundrakrona skulle kunna utbetalas redan under februari månad. Postverket har emellertid inte ansett detta vara möjligt, och därför har jag begränsat mig till att i varje fall söka genomdriva, att beloppet kan utbetalas i mars månad, inte minst med hänsyn till bränslekostnaderna under vintern. En utbetalning i april är enligt min mening inte lika angelägen som en utbetalning under vissa omständigheter skulle vara i mars. Att göra om förslaget måste betraktas som omöjligt på den tid, som stod till buds. Dessutom är det svårt att, hur man än bär sig åt, överhuvud komma på det klara med de konsekvenser, som i olika avseenden kunna uppstå.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

Herr talman! Det är, vad jag har att andraga till debatten här. Jag måste säga, att med hänsyn till den reala förbättring, som det av reservanterna med herr Norman i spetsen gjorda yrkandet innebär för de sämst ställda folkpensionärerna, och den relativt obetydliga förbättring, som det innebär för de bäst ställda folkpensionärerna, kan jag inte ha något att invända, om riksdagen skulle bifalla detta yrkande.

Herr **Gustavson**: Herr talman! Den proposition, som nu föreligger till behandling, är ju ägnad att väcka en viss tillfredsställelse, åtminstone hos oss landsbygdsrepresentanter, främst därför att de däri föreslagna provisoriska pensionstilläggen icke ortsgrupeerats. Orättvisorna i det gällande systemet upphävas visserligen icke därav, men de utjämnas i viss mån. Kanske har jag rätt att tolka detta som ett medgivande bland andra, att det inte är bra som det är, men detta får inte komma oss att bortse från målet: ortsgrupeerings avskaffande. Vägen dit är fortfarande törnbeströdd, i många fall — det kan man inte undgå att konstatera — av de obotfärdigas förhinder. Sammansatta stats- och andra lagutskottets ordförande talade för en stund sedan om de sämst ställda i samhället. Han försökte göra gällande, att den reservation, som han företräder, ger mer åt pensionärerna i den högsta dyrorten, och att på så sätt de som bäst behöva hjälp också få en bättre hjälp. Han räknar sålunda storstädernas befolkning till de sämst ställda befolkningsgrupperna. När man hör sådana uttalanden, kan man utan överdrift påstå, att vägen till rättvisa är törnbeströdd. Jag skall inte nu gå in på någon debatt om dyrortsgrupperingen, men jag vill framhålla för herr Norman, att jag anser dem vara sämst ställda, som bo i de avlägsnaste bygderna, isolerade från samfärdsmedel, af-färer och annat dylikt. Jag har alltså en helt annan uppfattning än herr Norman om vilka som äro sämst ställda i samhället.

Det sägs ibland, att vi bondeförbundare bruka föra sparsamhetens talan, men så sparsamma äro vi inte, att vi inte vilja rätta till de alltjämt bestående orättvisorna mot landsbygdens gamla. Därför har från vår sida föreslagits, att pensionstilläggen skola så avvågas, att den lägsta gruppen kommer upp till lika mycket i tilläggs pension och provisoriskt tillägg som mellangruppen. Denna målsättning — lägsta gruppens likställighet med mellangruppen — ansluter också till våra upprepade tidigare motioner i frågan. Däremot ha vi i motion ifrågasatt, om det är lika motiverat att höja också den tredje ortsgruppens pensioner. I varje fall synes det oss skäligt, att i första rummet de sämst ställda tillgodoses. Det lär inte heller lyckas att inbilla så många, att de sämst ställda just skulle vara de, för vilka staten redan gör mer än för andra.

Någon egentlig argumentation anför utskottet icke mot vår motion. Det antydes endast, att det inte skulle vara enkelt nog att göra landsbygden rättvisa. För vår del vilja vi åstadkomma rättvisa åt landsbygdens gamla, antingen detta förefaller pensionsstyrelsen och postverket tillräckligt bekvämt eller ej. Vi ha förut erfarenhet av vad det vill säga, när den s. k. sakkunskapen talar om tekniska svårigheter — och den erfarenheten inger ingen större respekt för denna sakkunskap. I andra kammaren erinrade herr Pettersson i Dahl om hur omöjligt det var, när det gällde bondeförbundsförslagen om fixa dyrtidstillägg. Men sedan — när genom riksdagens beslut de fixa tilläggen komplicerades genom att storstädernas pensionärer skulle få litet till — då stötte det inte på några oöverbanneliga tekniska svårigheter. Och nuvarande statsrådet Erlander förklarade ä egna och herr Möllers vägnar: »Vi skola villigt medge, att vi första gången kanske duperades allt för mycket av den tekniska sakkunskapen, som bestämt förklarade för oss, att det icke gick

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggspensioner m. m. (Forts.)
 — — —. Det var helt enkelt inför maktspråk, som det till slut gick att få till stånd den lösning, som erhöles.»

Erfarenheten visar således, att det går att komma till rätta med både orättvisor och byråkratisering, om man verkligen vill. Men faller man bara undan, blir det naturligtvis heller ingenting av.

Från mina utgångspunkter föredrar jag naturligtvis herrar Petterssons i Dahl och Hallagårds reservation framför socialdemokraternas reservation med dess procentuella orättvisa. Den förra reservationen ger ju också väsentligen mer åt de sämst ställda — åt landsbygdens gamla. Å andra sidan innebär denna reservation, jämförd med den av oss väckta motionen, en väsentlig försämring. Kanske skulle jag på denna punkt inte göra alltför hårdnaackat motstånd, om jag trodde, att reservationens nedprutning av tilläggen åt den lägsta gruppen medförde ökade möjligheter till framgång. Läget inom utskottet tyder emellertid inte alls därpå. Och av den debatt, som nu förts — jag tänker särskilt på inlägget från socialministern, som förklarade sig inte ha något att erinra mot att Kungl. Maj:ts förslag förkastas och att den socialdemokratiska reservationen vinner riksdagens bifall — förstår jag ju, att utsikterna till framgång för bondeförbundets reservation äro små.

Avgörande är för mig en annan sak. Reservanterna vilja spara pengar genom att kraftigt pruta ned motionens förslag. Men av vad man sålunda spar vill man samtidigt ge inemot hälften till mellangruppen och högsta gruppen. För storstädernas del ha sådana representanter som herrar Möller, Wigforss, Bagge och Ohlin i propositionen förklarat sig tillfreds — och de sitta dock inne med makten. Varför skola då vi, företrädare för landsbygden, slå av på vårt krav på rättvisa åt våra tillbakasatta gamla för att ge åt de privilegierade orternas folk? Det vill jag för min del inte medverka till.

Inte heller kan jag finna, att utskottet anfört några bärande skäl för att landstingen skola vara med och betala dessa provisoriska tillägg. Jag söker också efter motiv för att fattiga landskommuner skola betala större andel än rika storstäder.

Jag ber alltså att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen I: 356, likalydande med herr Hammarlunds m. fl. motion II: 556.

I anknytning till den av herr Johansson i Mysinge m. fl. väckta motionen II: 554 kommer jag sedan att framställa ett yrkande vid behandlingen av 5 § i lagförslaget.

Herr **Hage**: Herr talman! Då statsrådet Möller och herr Norman redan ha talat för den socialdemokratiska reservationen, skall jag inskränka mig till att säga några få ord.

Jag vill betona, att den socialdemokratiska reservationen representerar majoriteten inom utskottet. Bakom denna reservation stå sex av utskottets tolv medlemmar. Utskottets återstående sex ledamöter ha delat upp sig på två grupper, en med fyra och en med två representanter. Om man röstar för den socialdemokratiska reservationen, röstar man alltså i själva verket för *majoriteten* inom utskottet.

Jag blev något förvånad över att den föregående bondeförbundstalaren yrkade bifall till bondeförbundets motion och inte till den reservation, för vilken bondeförbundarna inom utskottet till slut stannat. Bondeförbundets representanter i utskottet funno nämligen, att motionens linje var alltför svårframkomlig. Den förutsatte en nästan fullständig omarbetning av det föreliggande förslaget. Såvitt jag kunde förstå, resignerade bondeförbundarna i utskottet inför detta. Trots detta yrkade den föregående talaren bifall till denna

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

motion, som sålunda med bondeförbundets hjälp kastades under bordet i utskottet.

Den reservation, som nu föreligger från bondeförbundshåll, innebär, att man i stället för att ge ett *procentuellt* månadstillägg utöver regeringens förslag skulle ge ett *fast* tillägg om 35 kronor. Detta skulle läggas samman med det av regeringen föreslagna beloppet till ett samlat belopp. När denna tanke framkastades inom utskottet, ställde jag mig inte avvisande mot den. Jag ansåg, att man kunde resonera om saken, om det var möjligt att på den vägen få en majoritet inom utskottet. Ett fast tillägg om 35 kronor är ju mera populärt hos pensionärerna i de lägre dyrorterna än vårt förslag med ett procentuellt tillägg. Å andra sidan kan det mot bondeförbundets förslag riktas åtskilliga invändningar, vilket nyss också påvisades av statsrådet Möller. Jag skall inte nu närmare gå in på dem. Det var emellertid särskilt en omständighet, som medförde, att jag i alla fall stod fast vid det förslag, som de socialdemokratiska reservanterna nu gått in för, nämligen att bondeförbundsförslaget, sådant det nu föreligger i reservationen, skulle medföra en kostnadsökning på 4 miljoner kronor utöver de 11 miljoner, som bli följden av ett bifall till vår reservation. Jag resonerade som så, att om vi nu kunna pressa riksdagen att lägga på ytterligare 11 miljoner, är det inte säkert att vi därutöver kunna pressa riksdagen ytterligare på 4 miljoner. Jag vidblev därför det yrkande, som framförts i motion av mig och herr Olof Andersson i Malmö jämte ett flertal socialdemokrater i båda kamrarna. Från bondeförbundshåll invändes kanske, att i detta belopp om 4 miljoner ingår även den summa — 1 miljon eller 1,5 miljoner kronor eller något liknande — varmed ökning uppstår på grund av att landstingen skulle enligt bondeförbundsyrkandet befrias från skyldighet att bidra till kostnaderna för förstärkningen. Men det är i alla fall bara en del av ökningen, som hänför sig till detta. Det är klart, att det måste bli ett ökat anslag, om bondeförbundets förslag går igenom. Om man delar upp de 11 miljoner kronor, som tillkomma enligt socialdemokraternas reservation, på de 475 000 pensionärer det är fråga om, blir det ungefär 23 kronor per person mot bondeförbundets 35 kronor. Jag var sålunda rädd för att det kunde bli avslag, om man gick för långt. Jag följde alltså den gamla regeln, att det är bättre att taga vad som möjligen kan uppnås än att riskera att inte få något alls.

Jag kunde inskränka mig till detta. Jag vill emellertid betona, att jag helst hade sett, att detta tillskott, såsom påyrkats i motionen, kunde utbetalas vid *jultiden*. Såsom jag ser på saken, är det mycket tilltalande just att komma med en julslant till dessa fattiga människor. Nu har emellertid postverket förklarat, att det är förenat med mycket stora svårigheter att betala ut beloppen till jul. Jag tror för min del — jag har sagt det även i utskottet — att posten överdriver svårigheterna. Den gjorde det förra gången det var fråga om en ändring. Ändringen genomfördes, och det visade sig, att posten klarade svårigheterna. Men då man kanske riskerar för mycket med att inte ge med sig på den punkten, har jag gått med på, att beloppen utbetalas i januari månad. Då blir det i alla fall så, att pensionärerna få kännedom om saken i december genom den påstämpling, som då göres, och det blir på så sätt i alla fall ett slags julkapp. Det kan ju även tänkas, att det finns kommuner, som äro villiga att utbetala beloppen i förskott.

Denna summa på 11 miljoner kronor, som i den socialdemokratiska reservationen begäres utöver Kungl. Maj:ts förslag, är naturligtvis stora pengar. Men ser man på saken så, att det bara blir genomsnittligt en liten slant på omkring 23 kronor till var och en, kan man inte säga att det är särskilt mycket. Jag tror, att man utan risk för inflationstendenser kan vara med om detta extra

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggspensioner m. m. (Forts.)

tillskott. Det kan inte draga med sig några arbetarkrav på högre löner, som möjligen kunde göras gällande beträffande frågan om dyrtidstilläggen till statstjänarna. Det är vidare att märka, att de människor som det här är fråga om ligga så att säga på botten i samhället i fråga om inkomster. Den stora massan av dem lever, om de inte få tillskott av fattigvården, under existensminimum. Det synes rent psykologiskt oerhört värdefullt, om den riksvårdande församlingen, när nu julen nalkas, kan vara med om att ge dem detta lilla tillskott som en julkapp.

Från den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

I detta anförande instämde herr *Bäcklund*.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Då herr Pettersson i Dahl och jag ha antecknat en reservation till detta utlåtande, skall jag i korta drag redogöra för skälen till den ståndpunkt vi intagit.

Det förslag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd, som här föreligger, innebär, att dyrortsgrupperingen icke skall tillämpas. Med hänsyn till levnadskostnadernas stegring och den utjämning, som under senare år ägt rum mellan olika ortsgrupper, förefaller detta också rättvist. Att vidare denna förstärkning utgår utan hänsyn till tilläggspensionernas storlek, betyder ju en uppmuntran åt de folkpensionärer, som kunna genom eget arbete skaffa sig en liten inkomst. Dessa behöva, likaväl som de pensionärer, som få full pension, kompensation i förhållande till levnadskostnadernas stegring. Det måste ju anses riktigt, att folkpensionärerna kompenseras i förhållande till levnadskostnadernas stegring, och då nu prisstegringen varit och är ungefär densamma på olika orter — eller kanske man snarare skall säga, att en allt större prisutjämning dem emellan ägt rum — får man hälsa med tillfredsställelse, att den av Kungl. Maj:t föreslagna förstärkningen av folkpensionerna skall utgå med lika belopp.

I vår reservation ha vi emellertid tillåtit oss framhålla, att pensionsbeloppen fortfarande trots dyrtidstilläggen äro blygsamma och att pensionärerna böra ges en något drägligare levnadsstandard. Vi anse med hänsyn härtill att förstärkningen av pensionerna bör göras något kraftigare än Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Vi yrka därför i reservationen, att beloppet 100 kronor skall höjas till 135 kronor och beloppet 50 kronor till 85 kronor. Även om ett bifall till vår reservation betyder en avsevärd höjning av anslaget, anse vi detta berättigat, då det gäller de sämst ställda i samhället. Ett godkännande av denna förbättring till förmån för pensionärerna behöver väl inte medföra olägenheter vid den slutliga utformningen av pensionslagstiftningen. För att icke ytterligare svårigheter skola uppstå för postverket vid utbetalningen av beloppen, föreslå vi, på sätt framgår av reservationen, en utökning av förstärkningen enligt Kungl. Maj:ts förslag med 35 kronor, vilket motsvarar ett fast dyrtidstillägg.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att vi reserverar inte vilja godkänna det förslag om procentuellt månadsbelopp, som upptagits i den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen. Med hänsyn till den prisutjämning, som ägt rum under senare år, anse vi det riktigare att bevilja ett fast belopp, så att man i någon mån åstadkommer rättvisa för de lägsta dyrorternas pensionärer. Det blir på så sätt i alla fall någon rättvisa.

Om man vill åstadkomma mera rättvisa för pensionärerna i ortsgrupp 1, finnas vägande skäl, som tala för de synpunkter, som framförts i den av herr Gustavson m. fl. väckta motionen, där det föreslås, att pensionstagarna i orts-

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

grupp 1 skola likställas med pensionstagarna i ortsgrupp 2. Inom utskottet har man emellertid icke visat något intresse härför. Jag tillåter mig dock förutsätta, att man vid den pågående revisionen av pensionslagstiftningen kommer att beakta berättigade krav från pensionstagarnas sida, och att det med det snaraste kommer att framläggas förslag för riksdagen, där likställigheten mellan pensionärerna tillgodoses.

Det borde i varje fall inom utskottet ha funnits mera förståelse för en utökning av förstärkningen av pensionsbeloppen med ett fast belopp. De socialdemokratiska reservanterna ha icke velat vara med härpå, utan det förefaller som om de hellre vilja hålla på de graderade pensionerna. Ett bifall till deras reservation betyder, att det under detta budgetår kommer att utgå fyra procentuella och två fixa månadsbelopp till folkpensionärerna, under det att vår reservation innebär tre procentuella och tre fixa belopp.

Vägande skäl tala sålunda för att man bör bevilja ett fixt belopp i stället för ett procentuellt. Utgår man från de synpunkter, som vi tillåtit oss framhålla, alltså att pensionsförmånerna böra utgå i förhållande till levnadskostnadernas stegring, synes det berättigat att riksdagen bifaller vår reservation.

Socialministern nämnde nyss några siffror i fråga om pensionsbeloppen. Å s. 12 i propositionen finnes intagen en tabell, som utvisar de pensionsförmåner, som inom de olika ortsgrupperna för närvarande tillkomma de pensionärer, som ha högsta tilläggs pension. Under antagande, att grundpensionen är 75 kronor, uppgå dessa till följande belopp. Om grundpensionen är 75 kronor, uppgår i ortsgrupp 1 tilläggs pensionen till 250 kronor och dyrtidstillägget till 151 kronor, summa 476 kronor. I ortsgrupp 2 tillkommer till grundpensionens 75 kronor tilläggs pensionen 350 kronor och dyrtidstillägg 177 kronor, summa 602 kronor. I tredje gruppen blir tilläggs pensionen 450 kronor och dyrtidstillägget 219, med grundpensionen inalles summa 744 kronor. Enligt den kungl. propositionen ökas dessa slutbelopp med 100 kronor. Om vår reservation bifalles, får en ogift folkpensionär i grupp 1 611 kronor, i grupp 2 737 kronor och i grupp 3 879 kronor. Den som tillhör ortsgrupp 2 får således 126 kronor mera än den som tillhör ortsgrupp 1 och den som tillhör ortsgrupp 3 får 268 kronor mera än den som tillhör ortsgrupp 1. Det är ju en ganska väsentlig skillnad. Bifalles den socialdemokratiska reservationen, blir ju skillnaden något större. Den blir i varje fall så pass stor, att den går till en tredjedel mera för dem som bo i de dyraste orterna än för dem som bo i de billigaste orterna.

Om man bifaller vår reservation, har man alltså gått med på väsentligt högre belopp till pensionärerna i dyrorterna, och om man anser att man bör ge mer än Kungl. Maj:t föreslagit, är det enligt min mening riktigare att gå den väg som är föreslagen i vår reservation, till vilken jag alltså ber att få yrka bifall.

Vad beträffar landstingsbidraget, så har ju landstingsförbundet ansett, att ett sådant icke bör utgå till den ifrågavarande förstärkningen av folkpensionerna, och detta förefaller mig riktigt. Landstingen ha ju redan fastställt sin budget, och det gäller ju i alla fall en för dem rätt väsentlig utgift. Det synes mig alltså finnas skäl för att de befrias från de föreslagna bidragen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Den proposition och det utskottsutlåtande, som vi nu ha att behandla, äro ju grundade på en utredning från socialvårdskommittén, som framlagt förslag i ämnet. Socialvårdskommittén håller ju på med en utredning angående en definitiv förbättring av folkpensionerna, och det är med tanke på att ej föregripa en sådan utredning, som

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

man nu inte har ansett sig kunna sträcka sig längre än vad den kungl. propositionen innehåller.

Jag vill påpeka, att man inom socialvårdskommittén varit enig om sitt förslag. Även fru Nordgren, som i egenskap av utskottsledamot reserverat sig, var ju inom kommittén enig med de övriga ledamöterna om att man inte kunde sträcka sig längre än man gjorde.

Herr socialministern har nu i sitt anförande här visserligen framfört en del betänkligheter och påpekat vissa risker för det fall att man går längre än socialvårdskommittén föreslagit, men han har också gjort det uttalandet, att han icke har något emot att huvudreservationen i utskottet vinner bifall. Jag vill emellertid framföra några synpunkter, som man icke velat gå in på i utskottsbetänkandet och som icke heller berördes i herr socialministerns anförande men som visa hur ojämnt redan det tillägg verkar, som föreslås av utskottsmajoriteten — vilken ju består av endast fyra ledamöter.

Jag tänker då på den principen, att makar, som båda äro pensionsberättigade, icke skulle få mer än sammanlagt 100 kronor i förbättring, under det en ogift person också får 100 kronor. Detta verkar givetvis på det sättet, att ifall ett par personer, som båda äro pensionsberättigade, bo tillsammans och icke äro äkta makar, få de 100 kronor vardera, men om den ene av två äkta makar vårdas på sjukhus och den andre är hemma eller om båda vårdas på sjukhus, få de inte mer än 100 kronor gemensamt — 50 kronor vardera — trots att hushållet är uppdelat. Om däremot t. ex. sinnesslöa personer, som inte kunna ha något intryck av huruvida de få fattigunderstöd eller ej vårdas på en anstalt i ett gemensamt hushåll, utgår det 100 kronor till var och en. Det är uppenbart, att detta är ojämnheter, som verka mycket drastiskt och som man i ett mycket stort antal fall inte kan gilla, men om man går längre än socialvårdskommittén och utskottet föreslagit, skärpes ju den ojämnheten i precis lika hög grad som tillskottet verkar uppåt.

Detta gör att, om man vill vara försiktig i sitt bedömande av denna fråga, alla skäl tala såvitt jag förstår för att man inte sträcker sig längre än Kungl. Maj:t på grund av socialvårdskommitténs förslag gjort, och jag ber att med detta korta anförande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmberg: Herr talman! Jag har redan en gång tidigare, nämligen då propositionen i denna fråga remitterades, tillåtit mig framhålla, att man kunde ha haft rätt att vänta ett bättre förslag från statsrådet och chefen för socialdepartementet än det föreliggande, med hänsyn till att riksdagen i skrivelse till regeringen begärt förslag till förbättring av folkpensionerna och därmed reagerat emot de försök att skjuta frågan om en förbättring av folkpensionerna på framtiden, som kom till uttryck i andra lagutskottets strävan vid värriksdagen att slakta alla de motioner i frågan, som hade framförts och som väl också kommit till uttryck däri, att socialvårdskommittén hållit på att syssla med frågan om folkpensionerna i sju år utan att komma så långt, att den kunnat lägga fram ett förslag till definitiv reglering.

Det förefaller mig att också andra haft samma uppfattning, i varje fall om jag skall döma av de motioner som här föreligga och av reservationer från olika ledamöter av utskottet. Inte ens utskottet självt har ju i sitt utlåtande kunnat komma ifrån att de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen äro av en tämligen blygsam storlek, som utskottet säger, och utskottet försöker försvara detta förhållande med att det endast är fråga om att tillgodose de mest trängande behoven.

Jag hörde att det i utskottet var lotten som avgjorde och som gjorde detta utlåtande till utskottets, och det förefaller mig som om denna allt bestämmande

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

lott hade rätt underliga föreställningar om hur det står till för folkpensionärerna, när den kan hävda att man genom att öka pensionerna med 100 kronor tillgodose de mest trängande behoven. Det räcker tyvärr inte alls till det, utan pensionerna komma, i varje fall i dyrortsgrupp 3, med det tillägget inte ens upp till vad fattigvården — som sannerligen inte godkänner några andra behov än de allra mest trängande — anser såsom existensminimum i allmänhet. Hos oss i Göteborg har fattigvården som existensminimum för två äkta makar utan egen inkomst satt 105 kronor per månad plus hyresbidrag plus bidrag till bränsle. Vill man tillgodose de mest trängande behoven, då måste man nog gå betydligt längre än vad statsrådet och chefen för socialdepartementet och utskottet vilja göra. Jag vågar inte påstå att den kommunistiska motionen skulle nå precis till den gräns, inom vilken det vore möjligt för folkpensionärerna att tillgodose sina mest trängande behov, men jag kan åtminstone säga, att den motionen skulle bättre tillåta pensionärerna att tillgodose de mest trängande behoven än såväl propositionen som reservationerna här skulle göra. Men den motionen liksom andra motioner i frågan avvisas av utskottet med lottens hjälp. Det måste vara tämligen intressant för folkpensionärerna att få veta, att frågan om de skola få så eller så mycket avgöres såsom ett lotteri.

Vad säger nu utskottet i vinstloten eller i det utlåtande, som tack vare lotten vann i utskottet, om anledningen till att man icke kan gå med på vare sig den kommunistiska eller någon av de övriga motionerna? Det säger först och främst att en ökning av förmånerna icke får ske på sådant sätt, att därigenom olägenhet av något slag kan uppkomma vid den slutliga utformningen av folkpensioneringslagen. Till detta uttalande har också statsrådet Möller i sitt anförande här anknutit. Är det nu någon risk för att ens den kommunistiska motionen kan ge en sådan ökning av förmånerna, att det skulle vara en olägenhet för den slutliga regleringen av folkpensionerna? Jag tror inte det, i varje fall inte om meningen är att förverkliga det gamla löftet till folkpensionärerna om att folkpensionerna skola tilltagas så, att de kunna bereda en tryggad ålderdom.

Herr statsrådet Möller har visserligen här till min mycket stora förvåning — det måste jag säga, eftersom han skaffat sig rykte såsom en förkämpe framför alla andra, då det gäller folkpensionerna — försökt att leda i bevis att sådan olägenhet verkligen skulle kunna uppstå, och därför har han följt högerens gamla praxis att då det gäller sociala reformer taga ut det mest extrema fallet och sedan hålla upp det såsom ett avskräckande exempel på hur mycket för bra folk skulle kunna få, om förslaget genomfördes. Herr statsrådet anförde, att i det mest extrema fallet i högsta dyrortsgruppen skulle ett gift par pensionärer, om den kommunistiska motionen genomfördes, komma upp till något över 2 200 kronor. Jag måste säga, att jag är fullständigt ur stånd att finna något så särskilt upprörande däri, att jag för den skull skulle kunna ansluta mig till den meningen, att man inte kan gå in för denna motion, därför att den skulle bereda olägenhet, då det gäller att slutgiltigt reglera folkpensionerna. Jag tycker inte egentligen att 2 250 kronor är för mycket för ett par gamla människor, som slitit och släpat i hela sitt liv, att existera på i sin ålders dagar i sådana dyrorter som exempelvis Stockholm och Göteborg. Jag tycker tvärtom att det är en rätt nätt tilltagen summa. Man kan visserligen säga, att alla inte ha den förmånen, men det skulle ju bara vara gott, om alla kunde beredas en sådan förmån.

Jag kan således inte anse att utskottets första argument är hållbart, nämligen att det skulle bereda olägenheter vid den slutgiltiga regleringen, om man nu toge den kommunistiska motionen eller något annat förslag, som ginge utöver vad statsrådet i propositionen föreslår. Än mindre kan jag anse utskottets andra skäl hållbart, nämligen att hänsyn får tagas även till det nuvarande

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)
statsfinansiella läget. Mot det resonemanget vill jag bara hänvisa till vad statsrådet Möller vid ett tillfälle anförde i just denna fråga, då han sade, att det är oanständigt att tala om att det statsfinansiella läget skulle få stå i vägen, när det gäller att bereda de gamla en tillfredsställande försörjning.

Slutligen har man ännu ett argument och ett verkligt dyrbart sådant, när man säger, att det skulle vara så svårt för postverket att betala ut något mera än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Det skulle vara väldigt intressant att av dem som äro upphovsmän till det argumentet få en redogörelse för varför det skulle vara svårare för postverket att betala ut 200 kronor än 100 eller att betala ut 150 kronor än 100. Jag tror emellertid att det är onödigt, ty halva utskottet slår ju genom att gå på reservationer, som föreslå mer än propositionen, helt och hållet ihjäl detta verkligt löjliga resonemang om att det skulle bereda sådana svårigheter för postverket att betala ut mer än vad statsrådet har föreslagit och att man därför inte skulle kunna gå in för någonting sådant.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Linderots motion.

Herr Bäckström: Herr talman! Då jag har deltagit i det sammansatta utskottet vid utarbetandet av dess förslag i detta ärende, så skall jag be att få tillkännage min ståndpunkt i frågan. Jag måste då först säga, att vi inom utskottet voro tämligen eniga om att man borde försöka göra vad som kunde göras för att hjälpa dessa pensionärer, och personligen har jag stora sympatier för att de må få så stor pension som möjligt. Men vad som har gjort att jag intagit denna ståndpunkt, det är att jag har ansett, att socialvårdskommitténs i propositionen intagna argumentering är så stark, att man bör biträda den. Jag måste uttala både min förundran och mitt beklagande av att socialministern själv tydligen inte varit mera övertygad om det riktiga i den ståndpunkt som han föreslagit riksdagen att godkänna än att han nu är färdig att överge den — jag fick åtminstone den uppfattningen, eftersom herr statsrådet i sitt anförande rekommenderade herr Normans m. fl. reservation. Jag måste säga, att jag hela tiden i utskottet har framhållit den synpunkten, att när socialministern har framlagt en proposition i en sådan fråga som denna, som enligt vad som framhållits inom utskottet i många avseenden är besvärlig att ordna, t. ex. då det gäller utbetalningarna utöver de ordinarie beloppen borde man inte gå ifrån den kungl. propositionen utan vidhålla densamma.

Som det framhållits här i ett särskilt yttrande av herrar Bäcklund och Hage, ha vi inom utskottet också diskuterat frågan, om landstingen skulle frikopplas från att deltaga i denna kostnad. Deras andel skulle enligt propositionen belöpa sig till 1 200 000 kronor. För min del ansåg jag, fastän jag var mycket intresserad av att landstingen skulle frikopplas från delkostnaden, att man borde strängt följa den kungl. propositionen, varför jag gav efter på den punkten, och jag är fortfarande av den uppfattningen, att om det föreligger en proposition, som man förutsätter är väl genomtänkt av Kungl. Maj:t, så borde man kunna lita på den. Därför har jag för min del biträtt utskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Näsström: Herr talman! Jag ber att få beklaga, att utskottet icke har ansett sig kunna tillstyrka vår motion nr 355 i första kammaren och nr 555 i andra kammaren. Denna motion gick ut på att den s. k. åldersregeln skulle slopas. I propositionen anser man ju, att 60 år skulle vara den gräns, där man skulle kunna erhålla det s. k. nya bidraget.

Utskottet skriver om detta: »Att i enlighet med yrkandet i motionerna I: 355 och II: 555 helt slopa åldersgränsen synes från förslagets principiella utgångspunkter icke riktigt. En förstärkning med det högre beloppet till ett

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

hushåll, där den ene av makarna kan antagas vara fullt arbetsför, skulle särskilt framstå såsom en orättvisa mot en sådan person, vars arbetsförmåga är nedsatt men som icke uppnått den ålder eller befinner sig i sådant försämrat hälsotillstånd att han har rätt till tilläggs pension.» Jag kan icke tolka detta på annat sätt än att utskottet och även andra ha en djup misstro mot den behandling, som pensionsnämnderna ägna dessa pensionsansökningar. Om vi tänka oss en kvinna, som är 60 år och som skall vårda en invalid, har hon ju precis samma utsikter att förtjäna någonting som t. ex. en kvinna som är 55 eller 50 år i samma belägenhet. Men även ur teknisk synpunkt ha vi ansett, att det skulle vara lättare att utforma bestämmelsen, om man toge bort denna åldersgräns.

Vidare anför utskottet, att det vill betona angelägenheten av att införendet av bestämmelsen icke får betraktas som ett ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om folkpensioneringens framtida anordnande. Det skulle alltså vara principiella skäl, som gjort att man inte kunnat gå in för detta förslag. Men utskottet säger ju självt, att i och med att man fastställer gränsen till 60 år, har man redan brutit mot denna princip, och då torde det inte vara något större skäl att vidhålla just 60-årsåldern. Om man går ut från att pensionsnämnderna behandla dessa ansökningar fullt opartiskt och riktigt, så anse vi att denna åldersgräns borde slopas.

Nu förstår jag mycket väl att det i detta läge inte är någon mening med att yrka bifall till motionen, men vi vilja ändå framhålla, att utskottets motivering på denna punkt icke är övertygande.

I övrigt vill jag ansluta mig till herr Normans reservation.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill först liksom så många gånger tidigare uttala mitt beklagande över att vi aldrig någonsin kunna komma fram till att få behandla ett nytt, ett verkligt förslag till pensionering för svenska folket. Vi ha nämligen inte någon folkpension utan endast en fattigvård under folkpensionens namn. Så länge detta pågår kommer det att råda ett ständigt missnöje och ett berättigat missnöje. Det är dessutom orimligt, att det skall vara så att den sparsamme, som har sparat och lagt av litet, skall straffas på ålderdomen och få en mindre pension än den som har gjort av med vad han förtjänat och att det skall vara skilda åldersgränser och mycket annat orimligt. Det är en sådan verkligt dålig lag, vi ha för närvarande, att det borde vara en hederssak för Sveriges riksdag, att fortast möjligt få den ur världen. Jag vet inte hur många år socialvårdskommittén har hållit på med denna utredning, men det kommer inga snabba resultat fram, och när motioner väckas i riksdagen, bli de antingen antagna som skrivelseförslag, och då skickas de också till denna kommitté, eller också — och det gäller ju de flesta — bli de avslagna, och så få vi dras med den gamla omöjliga ordningen.

Jag har varje dag, kan jag säga, brev ifrån gamla, som skriva och klaga sin nöd och skildra hur de ha det, och vart man kommer ute i landet, så uppvakts man av gamla, som skildra sin nöd, eller deputationer för dem. Det är ju omöjligt att kunna stå till svars med att ha det på det här sättet. Jag fattar inte, varför riksdagen skall anse sig förhindrad att göra något här, då Kungl. Maj:t inte kan det, därför att det kanske anses kunna åstadkomma delade meningar i regeringen. Så länge denna för reformarbetet olycksaliga samlingsregering skall sitta, blir det ju ingen ändring på någonting i detta land. Allt reformarbete på sociala, kulturella och flera andra områden ligger nere, och resultatet blir, att vi få en kommunistmajoritet i denna riksdag. Det är vad all denna bordläggning av stora frågor leder till.

Jag beklagar vår socialminister, som kallas socialreformator, att han skall nödgas sitta i en sådan regering, där han är bunden till händer och fötter och

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggspensioner m. m. (Forts.)
 inte kan framlägga förslag, som verkligen tillgodose vad som är oundgängligen nödvändigt. Att förslaget i propositionen blev så klen, berodde naturligtvis på att det skulle vara enighet om den i denna samlingsregering av heterogena element.

Vad har nu skett med detta förslag? Jo, i utskottet har det tydligt visat sig, att man inte alls är nöjd därmed, men då äro inte de missnöjda i stånd att ena sig, utan gå på olika linjer. Jag måste säga, att detta är ganska beklagligt. Varför kunde inte socialdemokrater och bondeförbundare ha enat sig i utskottet, så att vi kunnat genomdriva denna reform med pukor och trumpe-ter? Jag tror det skulle gått nästan enhälligt, ty de blir inte många som komma att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Jag fattar inte, att man ej har kunnat ena sig.

Men sedan inträffar det fullkomligt obegripliga, att det mest konservativa partiet i denna riksdag, nämligen bondeförbundet, går längst till vänster och i pengar vill ge mest, under det att socialdemokraterna icke vilja gå så långt. De stanna fyra miljoner kronor efter bondeförbundsreservanterna. Jag beklagar herr Norman och mina andra partivänner i detta utskott, att de ej kunnat komma till ett bättre resultat. De borde kunnat uppnå enighet med bondeförbundets representanter om ett bättre förslag, vilket också tillmötesgått en del av de motioner, som föreslagit fullkomligt berättigade ändringar i övrigt i fråga om folkpensioneringer.

Men förlamningens anda råder i utskotten. Det är denna förlamning, som inträdde under vår svaghetsperiod åren 1940, 1941 och 1942, då vi inte vågade handla självständigt. Jag hemställer till utskottens medlemmar, att de på något sätt måtte befria sig från denna förlamningens och svaghetsens anda och rycka upp sig. Man kan till nöds förstå, att Kungl. Maj:t är bunden genom ett avtal mellan regeringsmedlemmarna, men jag kan icke förstå, varför riksdagen skall känna sig bunden, ty den är det icke och får icke vara det. Den är fri, och den måste vara fri. Även gentemot Kungl. Maj:t.

Nu står man nanturligtvis i stort beråd, herr talman, när det gäller att avgöra, om man skall rösta med herr Norman eller med herr Pettersson i Dahl. Jag skulle ju helst vilja rösta med herr Norman, bl. a. eftersom han är min partivän och jag vill vara lojal mot honom. Herr Petterssons förslag går dock längre, fastän skillnaden kanske inte har någon överväldigande betydelse, utan mera är av formell natur. Men jag finner det inte lyckligt, att utskottet splittats upp på detta sätt. I omröstningen kommer jag att följa herr Norman m. fl., men jag skulle önska att utskottsmajoritetens förslag icke komme med till den slutliga voteringen. Om denna får stå mellan herr Normans och herr Petterssons i Dahl reservationer, synes det mig att vi ha givit det bästa svaret till dem som i dessa tider hålla igen, när det gäller de allra fattigaste i vårt land.

Jag ber, herr talman, att i varje fall tills vidare få yrka bifall till herr Normans reservation.

Herr Norman: Herr talman! Jag skall ge herr Ström ett skäl att rösta för den reservationen oberoende av partiloyalitet och dylikt. Enligt vårt förslag får nämligen en pensionär i Stockholm, som har högsta tilläggspensionen, 44 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag, men enligt herr Petterssons i Dahl yrkande blir det 35 kronor. När nu herr Ström är stockholmare, tycker jag det är ganska klart hur han skall rösta. Man kan inte bedöma denna fråga bara genom att ta hänsyn till att den ena reservationen begär fyra miljoner kronor utöver vad den andra begär, utan det är också av vikt att se till att miljonerna fördelas så rättvist som möjligt.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

Herr Gustavson i Guntorp hade fullständigt missuppfattat mig, när han framhöll att jag skulle ha sagt att de sämst ställda pensionärerna voro de, som bodde i dyrorterna. Jag sade, att de sämst ställda pensionärerna i stort sett äro de, som inte ha några egna tillgångar, utan så gott som uteslutande måste existera på sina pensioner, vare sig de bo i storstäderna, på landsbygden eller i samhällen, som ligga mellan dessa på dyrortsskalan. Det är dessa sämst ställda pensionärer som vi ville ge ett ytterligare handtag. Detta sker genom att vi följa dyrortsgrupperingen. Felet med herr Gustavsons framställning här liksom med reservationen är, att man vill ge de mindre behövande precis lika mycket som de mest behövande. Det är detta vi ha velat undvika genom vårt yrkande om det procentuella tillägget.

Om jag sedan fortsätter med ett par repliker till herr Gustavson i Guntorp, så vände han sig mot att fattiga landskommuner skulle betala mera till den provisoriska förstärkningen än de bättre ställda kommunerna. Herr Gustavson synes fullkomligt ha missuppfattat innebörden av de procentsatser, som äro angivna i 5 §. Samma missuppfattning rådde till att börja med inom utskottet men blev sedan uppklarad, vilket framgår av att herrar Pettersson i Dahl och Hallagård ha anslutit sig till utskottets motivering för bibehållande av de procentsatser det här är fråga om. Enligt folkpensioneringslagen skola ju kommunerna i dyrortsgrupp 1 betala en åttondel av tilläggs pensionen, i Ortsgrupp 2 en femtedel och i Ortsgrupp 3 en fjärdedel, medan Stockholm och Göteborg skola betala tre tiondelar. De procentsatser, som finnas angivna i 5 §, syfta just till att kommunerna även i fråga om denna provisoriska förstärkning skola få vidkännas samma kostnader, och i utskottsutlåtandet har klart angivits, hur man kommit fram till dessa procentsatser. Varje ändring av beloppen i 1 § medför därför en förskjutning av procentsatserna. Om herr Gustavson tittar på sina partivänners reservation, finner han där de högsta procentsatserna, men det betyder ej något avsteg från grunderna i folkpensioneringslagen, utan även enligt denna reservation skulle landskommunerna betala en åttondel av den provisoriska förstärkningen.

Beträffande landstingsbidraget grundar sig förslaget likaledes på bestämmelserna i folkpensioneringslagen, vilka innebära att landstingen skola bidra med en sextondel av kostnaden för de äldre pensionärerna, d. v. s. de som fått pension före lagens ikraftträdande och som ej få någon grundpension på 70 kronor men i stället en tilläggs pension, som då den är full uppgår till 300 kronor i Ortsgrupp 1. När nu denna tilläggs pension förbättras genom provisorisk förstärkning, förefaller det mycket rimligt att landstingen skola bidra till kostnaderna härför efter samma grunder, alltså med en sextondel. Förslaget innebär ingenting annat.

Herr Hallagård sökte komma fram till en förklaring som skulle visa det berättigade i att de, som ha den mindre tilläggs pensionen, skola få lika stor provisorisk förstärkning, som de, vilka ha den fulla tilläggs pensionen. Han framhöll, att även de förra böra komma i åtnjutande av den förstärkning, som så väl behövs på grund av levnadskostnadernas stegring. Men den saken är redan reglerad genom dyrtidstilläggen på folkpensioner och invalidunderstöd. Jag skall ta samma exempel som socialministern använde. En pensionär, som har 50 kronor i tilläggs pension, får enligt nu gällande bestämmelser om dyrtidstillägg tre procentuella tillägg på detta belopp med sammanlagt 12 kronor 75 öre och vidare två fasta tillägg på 35 kronor eller tillsammans 70 kronor. I dyrtidstillägg på de 50 kronorna får han alltså 82 kronor 75 öre, vilket utgör en tillräcklig kompensation för levnadskostnadernas stegring. Men syftet med det föreliggande förslaget är ju ett annat, nämligen att åstadkomma en standardförbättring för pensionärerna.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

När herr Holmberg kritiserade utskottsutlåtandet och ironiserade över att lotten hade fått falla utslaget vid behandlingen inom utskottet, måste jag i rättvisans namn säga, att de två först angivna skälen till att man här bör framgå med försiktighet icke endast äro ett uttryck för meningen inom den utskotts-halva, som segrade i voteringen, utan också ha godtagits i vår reservation liksom av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård. Det är alltså hela utskottets mening som här kommer till uttryck. Herr Linderot har också i sin motion framhållit den synpunkten att man givetvis måste ta hänsyn till att ett förslag om provisorisk förstärkning ej får föregripa den slutliga utformningen av folkpensioneringen. Detta är ju ingenting annat än vad vi ha sagt. Sedan kan man naturligtvis komma till olika meningar om hur mycket som skall kunna ges utan att det blir fråga om ett sådant föregripande.

Herr Holmberg berörde också den ståndpunkt majoriteten inom andra lagutskottet intog i våras och ansåg, att den innebar ett försök att skjuta på förbättringen av folkpensionerna, i det att samtliga då föreliggande motioner avslogos. Jag bestrider bestämt en sådan uppfattning, och jag kan därtill lägga, att riksdagens beslut i våras har fått den verkan, att tidpunkten för den slutliga förbättringen framskjutits. Socialvårdskommittén blev nämligen därigenom nödsakad att offra tid på att utarbeta detta förslag till provisorisk förstärkning i stället för att kunna ägna sig åt utformningen av det slutliga reformförslag, som riksdagen så fort som möjligt önskar taga ståndpunkt till.

En del andra invändningar ha också gjorts både mot utskottets och reservanternas förslag. Herr Näsström talade om den orättvisa, som åldersregeln i vissa fall måste leda till. Jag vill säga, att jag inom utskottet har sökt vinna majoritet för de synpunkter, som framkommit i herr Näsströms motion, nämligen att slopa den åldersregel som här är föreskriven och i stället konsekvent tillämpa principen att lämna det högre bidraget till varje hushåll. Det har framförts mycket tydliga exempel på hur orättvist denna åldersregel kan verka. Jag har dock ej reserverat mig mot utskottets beslut i detta fall. Ett alltför splittrat utskott skulle kunnat bringa huvudfrågan i ett sämre läge, d. v. s. önskemålet att höja de belopp som faktiskt komma att utgå såsom förstärkning. Därtill kommer, att varje liten ändring i 1 § också medför en ändring av procentsatserna i 5 §, och det visar sig mycket svårt att räkna ut hur mycket av de ökade utgifter, som bleve en följd av att åldersregeln slopas, som skulle komma på första, andra och tredje dyrortsgrupperna. Av dessa skäl har jag avstått från att beträffande åldersregeln ställa något yrkande i form av en reservation.

Herr Holmbäck: Herr talman! Den fråga, som nu ligger på kammarens bord, är ju utomordentligt behjärtansvärd, och naturligtvis finnas skäl både för utskottets ståndpunkt och för reservationerna. Jag har för min del tvekat ganska mycket, men efter vad som sagts här i dag har jag beslutat mig för att rösta med den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen, vilket jag ville ha antecknat i kammarens protokoll.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! De av kammarens ledamöter, som ej ha deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, befinna sig verkligen i en ganska underlig situation, när de nu skola taga ståndpunkt.

Här föreligger en kungl. proposition, som bygger på ett utlåtande från socialvårdskommittén. Det har om denna kungl. proposition sagts, att enighet beträffande densamma rått inom regeringen och att det anslagsbelopp, som begäres, är det maximibelopp som man vid noggrann prövning av frågan inom regeringen har ansett sig kunna tillstyrka riksdagen att bevilja.

Vad har nu skett? Vid utskottsbehandlingen ha socialministerns partivän-

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

ner samliga frångått hans förslag, och bland dem befinner sig som bekant också en ledamot av socialvårdskommittén, som alltså övergivit sin i denna kommitté intagna ståndpunkt. Den vida övervägande majoriteten inom utskottet är faktiskt i opposition mot regeringen och departementschefen, och bakom hans förslag stå endast tre av utskottets ledamöter. De andra äro splittrade på två linjer, men gemensamt för båda dessa linjer är att de högst väsentligt avvika från den kungl. propositionen såväl i fråga om viktiga detaljer som när det gäller anslagsbeloppens storlek. I ena fallet rör det sig om en anslagsökning med icke mindre än 15 miljoner kronor och i det andra om en höjning med 11 miljoner kronor.

Nu förefaller det också, som om riksdagen och även denna kammare vore redo att svälja ettdera av dessa alternativ utan någon egentlig protest. De flesta talarna ha förordat antingen den ena eller också den andra reservationen. För regeringsförslaget har från kammarens sida endast höjts en röst och från regeringsbanken ingen. Socialministern har tvärtom för en stund sedan deklarerat, att han visserligen har ganska starka sakliga invändningar att göra mot den socialdemokratiska reservationen och att han ej är blind för att denna kan få vissa konsekvenser, som borde undvikas, men likafullt är han beredd att tillstyrka denna reservation. Icke heller han försvarar således sitt förslag.

Denna situation är ju tyvärr inte alldeles unik, men den börjar ändå bli litet besvärande, framför allt för regeringsmakten. Att den har allvarliga konsekvenser också för statsfinanserna, och detta icke blott i inskränkt mening utan även för hela vår penningpolitik, skulle kanske också behöva understrykas, men ej heller om den saken ha vi hört ett ord från regeringsbanken. Jag vet inte om regeringens avsikt är att låta sin proposition helt och hållet falla under bordet. Det är möjligt att en överenskommelse härom har träffats. I så fall måste jag säga, att detta är ett ytterligare vittnesbörd om regeringsmaktens förfall. Jag för min del kan icke stillatigande bevittna en sådan utveckling, ty jag tror att den i många hänseenden är ödesdiger.

Är det verkligen så, att här ha framförts sakliga skäl mot propositionen av sådan styrka, att denna utan vidare får anses vara avförd från dagordningen? Ingalunda. Några sådana sakskäl ha mig veterligt alls inte anförts, utan endast önskemål om att ytterligare förbättra de tillägg till folkpensionerna, som här äro föreslagna. Om dessa önskemål kunna vi lätt enas, men det är nu icke fråga därom, utan vad det gäller att avgöra är, om vi ha möjlighet att utan vidare och steg för steg gå längre än vad regeringen efter noggrann prövning beslutat föreslå.

Jag kan icke förstå att vi kunna göra detta, och jag ber att innan avgörandet sker få hemställa till kammaren att överväga, om situationen verkligen är sådan att vi kunna gå ifrån en kungl. proposition bara därför att socialministern själv — jag förmodar av politiska skäl — gjort det. Böra vi inte snarare hålla fast vid de sakliga skäl, som dock ha dikterat regeringens ståndpunkt och som tidigare också varit avgörande inom socialvårdskommittén?

Jag för min del, herr talman, hemställer om bifall till den kungl. propositionen, d. v. s. till utskottets förslag.

I herr Axel Ivar Andersons yttrande instämde herr *Sundberg*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av den senaste talarens anförande, vilket föreföll mig stå i en viss motsättning till åtskilligt som man ibland får läsa i den tidning herr Ivar Anderson redigerar. Där får man ju oftast höra, att regeringen är alldeles för stark

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)
och att den regerar alltför självständigt, under det att riksdagen säges ha för vana att bara sjunga ja och amen till vad regeringen behagat föreslå.

Nu får man höra raka motsatsen. Regeringen är för slapphänt, och riksdagen för stark, och det går kalla kårar efter den senaste talarens ryggrad, när han tänker sig möjligheten av att riksdagen skulle frångå ett förslag, som regeringen har enat sig om.

Han säger också, att detta skulle ske av politiska orsaker och att det förslag, som framkommit från de socialdemokratiska reservanternas sida, skulle vara betingat av politiska hänsyn. Det är framför allt detta jag vill vända mig mot. Jag skulle snarare tro, att de sakliga skälen ha varit av mycket stor betydelse. Naturligtvis vill jag ingalunda bestrida, att åskilligt av känslösynpunkter också kan ha insmugit sig vid övervägandena. I första rummet har nog det utslagsgivande varit den omtanke, som vi väl alla hysa om de gamla och fattiga. Socialministern, som ju sedan gammalt haft en mycket varm känsla för just våra folkpensionärer, har böjt sig för detta ståndpunktstagande, men icke på grund av att det skulle ha någon politisk färgning, utan därför att det strängt taget innebär ett förverkligande av de önsknings har själv har haft.

Jag erkänner naturligtvis, att det inom regeringen såväl som inom dess underlag kan uppstå en viss tveksamhet om huruvida detta är den rätta vägen. men jag tycker inte det är så ofta riksdagen överkorsar ett regeringsförslag. När det här dessutom rör sig om en ganska liten retuschering, anser jag knappast att det bör vara någon stor skandal, om riksdagen för en gångs skull fattar ett annat beslut än bifall till det som regeringen begärt.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Norman m. fl. framlagda reservationen.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Skall jag behöva påpeka för herr andre vice talmannen, att från min sida icke har gjorts någon anmärkning mot att riksdagen går ifrån en kungl. proposition, men väl mot att regeringen låter en kungl. proposition falla under bordet, utan att den ansvarige departementschefen har ett ord till försvar för sitt förslag, utan tvärtom en del ord till ursäkt för att han lämnar sitt eget förslag och i stället accepterar en reservation inom ett utskott. Detta var alldeles tydligt vad jag avsåg. Uttrycket »politisk skandal» får stå för herr andre vice talmannens räkning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att kammaren skulle godkänna den nu föredragna 1 § i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta lagförslag; 2:o), av herr *Norman*, att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf av det lagförslag, som innefattades i punkten A i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Hallagård*, att kammaren skulle godkänna 1 § i det av herr *Pettersson* i Dahl och honom reservationsvis framställda lagförslaget; 4:o), av herr *Gustavson*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i motionerna I: 356 och II: 556: samt 5:o), av herr *Holmberg*, att kammaren skulle godkänna 1 § i det i motionerna I: 358 och II: 559 framlagda lagförslaget.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)
ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå givna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga bifall till herr Normans yrkande.

Herr *Hallagård* äskade emellertid votering om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående 1 § av nu förevarande lagförslag antager bifall till herr Normans yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr Hallagårds yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustavson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 41.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av Kungl. Maj:ts i sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 tillstyrkta lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej bifalles herr Normans yrkande i ämnet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

2 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Vid bedömande huruvida för visst budgetår rätt till förstärkning föreligger skall avseende fästas allenast vid om tilläggs pension eller invalidunderstöd utgår för den månad, varunder förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas.

Förstärkning skall utgå med oavkortat belopp jämväl i fall då tilläggs pension eller invalidunderstöd icke utgår under hela budgetåret.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

I det av herr *Norman* m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget var motsvarande paragraf så lydande:

Vid bedömande huruvida rätt till förstärkning föreligger skall avseende fästas allenast vid om tilläggs pension eller invalidunderstöd utgår för den månad, varunder förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas.

Förstärkning skall — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — hela budgetåret.

Herr *Norman*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till 2 § i det förslag, som innefattas i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Norman*, att kammaren skulle godkänna 2 § i det lagförslag, som innefattades i punkten A i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare enligt herr *Normans* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

3 och 4 §§.

På särskilda yrkanden av herr *Norman* godkände kammaren 3 och 4 §§ i det lagförslag, som innefattades i punkten A i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

5 §.

Denna paragraf var så lydande:

Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår

kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 30,6 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 23,8 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 19,6 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa, samt

landsting med belopp motsvarande 26 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under nyssnämnda kalenderår.

Återstående kostnad bestrides av staten.

Motsvarande paragraf i det av herrar *Pettersson* i *Dahl* och *Hallagård* reservationsvis framställda lagförslaget hade följande lydelse:

Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 43,2 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 33,4 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 27,2 procent av deras jämlikt 13 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering beräknade andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa.

Återstående kostnad bestrides av staten.

I det lagförslag, som innefattades i punkten A av herr *Normans* m. fl. reservation, hade 5 § avfattats sålunda:

Till kostnaderna för provisoriska förstärkningar bidraga för varje budgetår

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggspensioner m. m. (Forts.)

kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 38,9 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 32,1 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 28 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggspensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa, samt

landsting med belopp motsvarande 34,3 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggspensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under nyssnämnda kalenderår.

Aterstående kostnad bestrides av staten.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna paragraf sådan den föreligger i den reservation, som är avgiven av mig m. fl.

Herr Gustavson: Herr talman! Jag hemställer, att 5 § måtte få följande lydelse: »Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår kommuner med belopp, motsvarande 20 procent av deras andel i kostnaderna för tilläggspensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa.

Aterstående kostnad bestrides av staten.»

Herr Hallagård: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Petterssons i Dahl och min reservation vad beträffar denna paragraf.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

1:o), av herr *Norman*, att kammaren skulle godkänna 5 § i det lagförslag, som innefattades i punkten A i den av honom m. fl. avgivna reservationen;

2:o), av herr *Gustavson*, att den föredragna paragrafen skulle godkännas med följande avfattning:

»Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår kommuner med belopp, motsvarande 20 procent av deras andel i kostnaderna för tilläggspensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa.

Aterstående kostnad bestrides av staten.» samt

3:o), av herr *Hallagård*, att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf i det av herr *Pettersson* i Dahl och honom reservationsvis framlagda lagförslaget.

Därefter gjordes propositioner först på godkännande av den föredragna paragrafen samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr *Normans* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av förevarande lagförslag.

På särskilda yrkanden av herr *Norman* godkändes motsvarande delar av det lagförslag, som innefattades i punkten A i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Herr Norman: Herr talman! Jag hemställer om bifall till yrkandet under punkten B i min reservation.

Ang. provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman-
nen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, av herr
Norman, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i punkten
B i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i före-
varande punkt hemställt samt vidare enligt herr *Normans* yrkande; och för-
klarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till det yrkande be-
träffande denna punkt, som innefattas i min reservation. Likaså yrkar jag bi-
fall till punkterna D. och E. i samma reservation, vilka sakna motsvarighet i
utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till
vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare,
enligt herr *Normans* yrkande, på antagande av de förslag, som innefatta-
des i punkterna C—E i den av honom m. fl. avgivna reservationen; och för-
klarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntan å ogulden
köpeskillning för viss kronoegendom;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G.
Karlsson från viss betalningsskyldighet på grund av borgen; samt

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av
visst i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen:

nr 481, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å till-
läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser so-
cialdepartementets verksamhetsområde;

nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å till-
läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser
finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 484, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å till-
läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser
ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å till-
läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser
folkhusållningsdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 487, till
Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk för-
bättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 240 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 488, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, femte huvudtiteln, punkten 1, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande utskottets utlåtande nr 3 fattade samma beslut som första kammaren.

Herr **Söderdahl** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den fruktansvärda katastrof som inträffade den 24 november 1944, då ångfartyget Hansa på resa mellan Nynäshamn och Visby gick under, varvid icke mindre än ett 90-tal av fartygets besättning och passagerare följde med i djupet och endast två blevo räddade, är en händelse som djupt upprört sinnena över hela vårt land. I alla de hem, för vilka olyckan medfört förlusten av någon kär anhörig, råder bland de efterlevande i denna stund stor sorg och förstämning, vilka känslor delas av hela Gotlands befolkning.

*Interpellation
ang. ångbåts-
trafiken mel-
lan Gotland
och fastlandet
m. m.*

Då öns innevånare äro beroende av ångbåtstrafiken mellan Gotland och fastlandet, är det fullt naturligt att den timade olyckan väckt till liv en diskussion, om trafiken varit ordnad på ett tillfredsställande sätt under den tid kriget pågått.

Alltsedan krigsutbrottet har förbindelsen mellan ön och fastlandet undergått flera förändringar. Under vissa perioder har denna trafik i övervägande utsträckning pågått i form av natururer, men däremellan ha enbart dagturer förekommit. Ibland har trafiken någon kortare tid upprätthållits under eskort av krigsfartyg.

Förmodligen är det dessa förändringar i trafiken, som givit upphov till diskussionen man och man emellan, att icke tillräcklig hänsyn tagits till säkerheten i trafiken. Då trafiken upprätthålles av ett enskilt bolag, är det i en sådan situation av allmänt intresse att få reda på, dels huruvida bolaget ensamt haft rätt att bestämma i fråga om turlistorna och dels av vad anledning den eskort av krigsfartyg, som tidvis medföljt gotlandsbåtarna, indragits.

Men det allmänna intresset sträcker sig än längre. Tanken på de efterlevande och deras fortsatta existensmöjligheter tränger sig osökt fram. Många av dessa befinna sig i ytterst betryckta omständigheter. För att i någon mån lätta de ekonomiska bekymren för dessa efterlevande är en snar hjälp av nöden. Som tidigare skett i liknande situationer, riktas även nu en varm vädjan om statens stöd åt de omkomnas efterlevande, som äro i behov därav.

Med stöd av vad som nu anförts, får jag anhålla att till hans excellens herr statsministern få rikta följande frågor:

1) Är eders excellens i tillfälle att meddela på vad sätt tidtabellen för båttrafiken på Gotland fastställts?

2) Kan eders excellens upplysa om anledningen till att den eskort av krigsfartyg, som tidvis under krigsåren åtföljt gotlandsbåtarna, indragits?

3) Vill eders excellens medverka till att åtgärder från statens sida vidtagas för att bringa effektiv hjälp åt de omkomnas efterlevande, som äro i behov därav?

Interpellation ang. ångbåtstrafiken mellan Gotland och fastlandet m. m.
(Forts.)

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om åtgärder mot uppsägningen av vissa arrendatorer.

Ordet lämnades på begäran till herr **Andersson, Alfred**, som yttrade: Herr talman! I en interpellation här i kammaren den 17 november 1943 påtalade jag en tendens, som redan då gjorde sig gällande här och var i landet och som gav anledning till oro och bekymmer, icke endast inom arrendatorkretsar utan också i kommuner och samhällen. Man fruktade nämligen, att om denna uppsägning av arrendatorer till avflyttning skulle ostört få lov att fortgå, skulle detta föra med sig obehagliga konsekvenser icke minst i skattehänseende. Jag efterlyste då åtgärder i syfte att stoppa denna tendens, och att förhindra denna långt ifrån önskvärda flykt från landsbygden.

I svaret på denna interpellation uttalade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Pehrsson-Bramstorp bland annat, att om en jordägare säger upp en arrendator på en brukningsdel, som konstaterats vara bärig, under motivering att han skall bruka den själv, då skall den brukningsdelen fortfarande brukas som en enhet för sig. Efter detta uttalande kände jag mig ganska tillfredsställd och trodde, att utvecklingen skulle gå i en annan riktning än den av mig kritiserade. Emellertid vill det synas, som om denna herr statsrådets mening icke skulle ha ingivit tillräcklig respekt ute bland de större jordägarna, eftersom uppsägningen av arrendatorer fortgår, och som det vill synas i ökat tempo. Hur detta skall sluta vet inte jag, och väl knappast någon annan heller, om denna framfart skall få lov att pågå ostörd. Det torde vara uppenbart, att åtgärder i syfte att få ett slut på dessa uppsägningar av arrendatorer äro av synnerligen stort behov.

Med vad jag sålunda anført får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande interpellation:

Har herr statsrådet för avsikt att till nästa års riksdag framlägga förslag om åtgärder, som kunna leda till att de av mig påtalade uppsägningarna av vissa arrendatorer stoppas?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.22 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.